

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. II. De natura & quidditate Dei

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

relativæ, realiter inter se distinctæ; & idcirco ex pluralitate personarum in Deo, non sequuntur incommoda deducta ex Deorum multitudinem. Unde Tertullianus: *Trinitati non obstreperit Monarchia, & circumspectus statum protegit.* Idem eleganter docet Bernardus libro 5 de confid. cap. 8. *Non abducimur (inquit) ab hac unitatis professione, assertione trium: cum in hac Trinitate non recipiamus multipliciter, sicut nec solitudinem in unitate. Quomobrem cum dico unum, non me turbat Trinitatis numerus, qui essentiam non multiplicat, non variat, nec patitur. Rursum cum dico tria, non me arguit intuitus unitatis, quæ illa quæcumq; tria, seu illos tres, nec in confusione cogit, nec in singularitatem redigit, &c.*

DISPUTATIO II.

DE NATURA ET QUIDDITATE Dei.

Cum natura & quidditas rei, sit fundamentum omnium quæ docentur in aliqua scientia, & ratio à priori, per quam proprietates de suo objecto demonstrantur, antequam de divinis attributis, quæ sunt veluti divinæ naturæ proprietates & affectiones, disputemus, de ipsa natura, & quidditate Dei agendum est, quæ ita est ad intelligendum difficilis, ut ejus intelligentia, omnium Theologorum ingenia, vel torqueat, vel absorbeat: ut enim inquit Nazianzenus: *Certe hoc Deus est, quod cum dicitur, non potest dici, cum estimatur, non potest estimari, cum definitur, definitione crescit, quem omnia nesciunt, & metuendo sciunt.*

ARTICULUS I.

Per quid natura divina, sub ratione naturæ, & radicis attributorum, formaliter constituitur?

§. I.

Aperitur difficultas, & referuntur sententia.

Notandum primò: Quòd licet omnia quæ sunt in Deo sint unum realiter, ubi non obviat relationis oppositio: quia tamen unica & simplicissima divinitatis substantia, æquivaleret variis perfectionibus, quæ in rebus creatis realiter distinguuntur: hinc fit, quòd in Deo, cum fundamento in re concipiamus aliquam perfectionem, quæ se habet per modum naturæ, & alias quæ habent rationem proprietatis & attributi, & quæ secundum nostrum modum concipiendi, ad naturam divinam consequuntur, illamque veluti modificant, & trahunt ad aliam lineam. Sicut ergo, quamvis personalitas in Deo, cum divina natura, ejusque attributis realiter identificetur, nihilominus inquiri solet in Tractatu de Trinitate, per quid divinæ personæ constituantur: an per relationes, vel per origines: Ita etiam quæritur à Theologis hæc, & infra quæst. 14. per quid constituitur divina natura, sub ratione naturæ, & ut eminenti quodam modo, est veluti radix, & ratio à priori, seu causa virtualis divinorum attributorum? Quòd ut magis percipiatur, & in hac difficili quæstione, omnis æquivocatio tollatur.

Tom. I.

Notandum secundò, naturam vel essentiam in Deo posse duobus modis usurpari. Primò largè, & in ampla quadam significatione, prout scilicet significat ipsam entitatem, & substantiam in creatam Dei, quæ se habet per modum transcendentis, & includitur in divinis relationibus & attributis, eo proportionali modo, quo ratio entis creati & finiti imbitur in omnibus differentis & modis rerum creatarum. Secundò propriè & strictè, prout natura concipitur in Deo veluti radix, & ratio à priori divinorum attributorum, à quibus proinde virtualiter distinguitur, & in quibus sub hac ratione non concipitur ut transcendenter inclusa. Et hæc distinctio maxime præ oculis habenda est: quia (ut rectè advertebat Joannes à S. Thoma, & constabit ex infra dicendis) ex ejus defectu & inadvertentia, contingit multos Authores æquivocare, & hallucinari in hac materia.

Notandum tertio: Duplicem esse constitutionem rerum, unam quæ fit per compositionem, sive realem, sive rationis cum fundamento in re: aliam verò quæ est purissima, & quæ excludit omnem compositionem, ac distinctionem extremorum, quæque constitutio per simplicitatem à Theologis appellatur. Exemplum primæ habemus in homine, qui physicè constituitur ex corpore & anima, & metaphysicè ex genere & differentia. Exemplum verò secundæ, in divinis personis, quæ constituuntur per relationes, modo quodam purissimo, & libero ab omni compositione, sive physica sive metaphysica; & de hoc modo constitutionis loquimur, quando inquirimus, per quid natura divina, sub ratione naturæ, formaliter constituitur?

Ex his ergo patet status quæstionis: inquirimus enim, per quid formaliter constituitur divina natura, strictè sumpta, & ut est eminenti quodam modo radix divinorum attributorum, à quibus virtualiter distinguitur, seu distinctione rationis per modum expliciti & impliciti, qualiter ens distinguitur à suis proprietatibus & modis.

Circa quam difficultatem, tam variè opinantur Authores, & in tot dividuntur sententias, ut tam multiplex opinandi, & sentiendi diversitas, vix possit in ordinem redigi: omnes tamen sententias, claritatis gratiâ, ad quatuor vel quinque reducemus.

Prima ponit distinctionem virtuales in Deo inter essentiam divinam, sub conceptu essentia, & sub conceptu naturæ; & sub priori ratione vult divinitatem constitui per conceptum entis à se, vel substantiæ immaterialis per essentiam: sub posteriori verò, per intelligere divinum, ut habet pro objecto essentiam divinam à se ratione distinctam. Ita Petrus Corneio Ordinis Carmelitarum, infra quæst. 14. quem aliqui ex recentioribus Thomistis sequuntur.

Secunda existimat naturam divinam constitui per infinitatem, seu per cumulum omnium perfectionum quæ sunt in Deo. Ita Scotus in 1. dist. 3. quæst. 1. ejusque Discipuli ibidem.

Tertia naturam & quidditatem Dei docet consistere, in eo quòd sit ens à se, & per essentiam. Pro qua sententia citantur ex Thomistis Capreolus, Bannez, & Ledesma: & ex extraneis, Molina, Vazquez, & Granada.

Quarta denique contemnit essentiam seu naturam Dei, constitui per gradum intellectivum, utpote perfectissimū ex tribus qui admittuntur naturarum constitutivi, nempe esse, vivere, & intelli-

intelligere. Sed Authores hujus sententiae, ad huc inter se pugnant & discordant. Aliqui enim contendunt, naturam divinam constitui per radicem intelligendi; alii verò per ipsum intelligere purissimum & actualissimum, ut est per se subsistens in ordine intellectuali, & ultima hujus ordinis actualitas. Pro prima parte stant Curriel, Arrubal, & Philippus à S. Trinitate, alique recentiores. Secundae verò adhaerent ex Thomis Nazarius, Gonzalez, Salmanticenses, Joannes à S. Thoma; & ex Patribus Societatis Suarez, Herice, & Hurtado: quibus adjungi potest Lambertus infra quæst. 14. art. 5. ubi docet actuale intellectum per essentiam, ita esse divinae essentiae constitutivam, ut sit ultima ejus ratio & differentia.

§. II.

Rejicitur distinctio virtualis inter essentiam divinam, sub conceptu essentiae, & sub conceptu naturae.

5 **N**otandum primò: Perfectiones quae sunt in rebus creatis, duobus modis posse distinguuntur inter se primò ex genere suo, sive ex propria ratione formali; secundò ex potentialitate, seu limitatione creaturae. Tunc distinguuntur primo modo, quando pertinent ad diversas lineas; id est quando diversa objecta formalia respiciunt, ut intellectus & voluntas, scientia & amor, justitia & misericordia: differunt verò secundo modo, quando licet pertineant ad eandem lineam, & habeant idem objectum formale, subiectum tamen in quo sunt, cum sit finitum & limitatum, non est tanta perfectionis, ut possit sibi identificare suam ultimam aequalitatem. Quo pacto distinguuntur in rebus creatis essentia & existentia, intellectus & intellectio, voluntas & volitio.

6 **N**otando secundò: Quod ut aliqua perfectiones vel rationes, in Deo virtualiter distinguantur, non satis est quod illae aequivalent pluribus rationibus vel perfectionibus, in rebus creatis realiter aut virtualiter distinctis: sed necessariò requiritur, quod illa plura ex genere suo sint diversa, & ad diversas lineas pertinentia. Unde quia in rebus creatis, essentia & existentia, intellectus & intellectio, voluntas & volitio, non differunt ex genere suo, nec pertinent ad diversas lineas, cum non habeant diversa objecta formalia, in Deo non distinguuntur virtualiter, sed sola distinctione rationis, desumpta ex ordine ad creaturas, & ex modo concipiendi res divinas, per analogiam ad res creatas. Ratio autem fundamentalis, ob quam ad distinctionem virtualem divinarum perfectionum requiritur quod illae aequivalent pluribus ad diversas lineas pertinentibus, redditur à Salmanticensibus Tract. 4. de volunt. Dei disp. 2. dub. 1. in fine: quoties enim una formalitas praestat propriae plurium unius lineae, non aequivaleret illis in pluribus, sed ut unum sunt, & quatenus spectant ad illam lineam: secus verò quando aequivaleret pluribus, ut ad distinctas lineas pertinentibus, ac proinde haec aequalentia virtutis arguit multipliciter virtuale, non verò illa prior. Unde licet intellectus divinus aequivaleret omnibus intellectibus creatis, non ideo est virtualiter multiplex, quia omnes illi pertinent ad eandem lineam. Contra verò quia simplicissima formalitas divinae essentiae & relationis, aequivaleret

A sentiae creatae & ejus relationibus (quae duo in creaturis per se pertinent ad diversas lineas) ideo relationes in divinis, virtualiter distinguuntur ab essentia. His praesuppositis.

Dico primò: Naturam & essentiam in Deo non distinguuntur virtualiter, ac proinde non essentialis assignanda diversa constitutiva virtualiter distincta.

Probatur primò: Ut enim exposuimus in secundo notabili, ea solum virtualiter distinguuntur in Deo, quae aequivalent pluribus, quae ex genere suo, & ex propria ratione formali, in rebus creatis, distinguuntur: Sed ratio essentiae & naturae, non distinguuntur in rebus creatis ex genere suo, sed tantum ex limitatione & potentialitate creaturae: Ergo in Deo non distinguuntur virtualiter. Minor probatur: idcirco enim in rebus creatis, essentia virtualiter distinguuntur à natura, quia essentia, quamvis actuata per esse, adhuc concipitur, & est in potentia ad operationem, ex eo quod non est actus purus, sed potentialitas, admixtus: unde si essentia rei creatae tantum esset actualitatis & perfectionis, ut semper esset actu operans, & non posset quando est existens, esse vel concipi in potentia ad operationem, tunc in ea non posset cum fundamento in re, distinguere virtualiter essentia & natura. Cum ergo Deus sit actus purus, non solum in ordine entitativo, sed etiam intelligibili & operativo, & substantia ejus tantum sit puritatis & actualitatis, ut non possit esse, vel concipi cum potentia ad existentiam, vel ad operationem, nullum potest in eo esse fundamentum, ad ponendam distinctionem virtualem inter ejus essentiam & naturam.

Confirmatur: In Deo concipi debet major puritas & simplicitas, quam in rebus creatis: At in illis non reperitur distinctio realis, sed tantum virtualis inter essentiam & naturam, ut docent Philosophi in libris de Anima: Ergo in Deo admitti non debet distinctio virtualis inter ejus essentiam & naturam.

D **P**robatur secundò conclusio: Si in Deo natura & essentia distinguerentur virtualiter, daretur in illo unitas quaedam per accidens, saltem formaliter: Sed hoc repugnat divinae simplicitati & puritati. Ergo &c. Sequela Majoris probatur: cum enim essentia respiciat existentiam tantumquam ultimam actualitatem ordinis entitativi, & natura intellectualis ipsum intelligere, tanquam proprium & ultimum ordinis intellectualis actum, si in Deo essentia & natura virtualiter distinguerentur, etiam esse & intelligere, seu existentia ordinis entitativi & intelligibilis, eadem distinctione virtuali inter se differrent, ac proinde non facerent in Deo unum per se formalissimè, sed unum tantum per accidens. Sicut enim ex duabus existentis realiter distinctis non potest fieri unum realiter & identicè, ut demonstratur in Philosophia; ita ex duabus existentis virtualiter distinctis, non potest fieri unum per se formalissimè, sed unum per se identicè tantum. Unde in Tractatu de Trinitate ostendimus, relationes divinas non habere propriam existentiam, virtualiter distinctam ab existentia absoluta divinae essentiae, quia alias non facerent unum per se formaliter cum essentia divina.

Denique probatur conclusio: Si ratio naturae intellectualis, esset virtualiter distincta ab essentia Dei, sub conceptu essentiae, radicaretur in illa: Sed hoc admitti non potest. Ergo nec virtualis:

lis: illa distinctio. Sequela patet: nam ideo attributa radicantur virtualiter in essentia, quia ab illa virtualiter distinguuntur, & Deo ratione essentiae conveniunt: Sed conceptus naturae, juxta istum modum dicendi, virtualiter distinguuntur à conceptu essentiae, & Deo convenit ratione illius: Ergo radicatur virtualiter in essentia. Minor autem probatur, si enim in essentia radicatur natura: Ergo pro priori ad conceptum naturae, salvatur in essentia conceptus radicis, & consequenter ratio naturae. Hæc secunda Consequentia patet, nam ratio naturae idem est quod ratio radicis. Prima autem probatur: essentia non constituitur radix conceptus naturae, per ipsum conceptum naturae, sicut causa nequit per effectum constitui: Ergo si essentia est radix naturae, intelligitur constituta in ratione radicis, pro priori ad conceptum naturae.

§. III.

Impugnatur sententia Scoti.

10 **D**ico secundò: naturam divinam non constitui formaliter per infinitatem, vel per cumulum omnium perfectionum quæ sunt in Deo.

Probatur conclusio multipliciter. Primò quia infinitas in Deo, non importat naturam, sed potius modum naturae: Ergo illam non constituit. Consequentia patet, modus enim non constituit rem quam modificat, sed illam supponit constitutam. Antecedens verò probatur: tum quia infinitas importat solum, modum habendi aliquam perfectionem sine termino & fine. Tum etiam quia infinitas se habet respectu Dei, sicut finitas respectu creaturæ: Sed in creatura finitas non est natura, sed modus naturae: Ergo & infinitas in Deo.

Secundò, quod est transcendens & commune divinis relationibus & attributis, non potest esse constitutum naturae divine: Sed infinitas in Deo est quid transcendens, & commune relationibus & attributis: Ergo divinam naturam non constituit. Major constat, quia conceptus essentiae seu naturae, formaliter quæ talis est, non convenit formaliter divinis relationibus & attributis, cum ab illis virtualiter distinguatur, & sit veluti illorum radix, & ratio à priori. Minor verò probatur: scientia in Deo, ejusque amor, & potentia, intra propriam litteram sunt infinita, sicut & paternitas, ac filiatio, & spiratio activa, vel passiva: Ergo infinitas in Deo est quid transcendens, & commune relationibus & attributis.

Tertio, natura divina non est demonstrabilis per aliquam rationem à priori, sed potius est ratio à priori, per quam omnia attributa demonstrantur: Atqui infinitas à priori demonstratur, probat enim D. Thomas infra quæst. 7. art. 1. Deum esse infinitum, quia esse divinum non est receptum in aliquo, sed per se subsistens: Ergo infinitas Dei non potest esse ejus quidditas seu natura.

Quartò, innascibilitas non est substantia Dei, quoniam privativum nomen est, ut arguit D. Basilius libro 1. contra Eunomium: Sed etiam infinitas videtur esse nomen privativum, denotat enim solum carentiam termini, seu finis: Ergo similiter infinitas non est quidditas seu substantia Dei, sed inter attributa negativa numeratur.

Denique, si ad constitutionem divine nature,

Tom. I,

A concurrerent omnes perfectiones simpliciter simplices, & illa formaliter consisteret in cumulo omnium perfectionum quæ sunt in Deo, tam bene concurreret ad constitutionem divine nature velle, quam intelligere: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, Minor probatur dupliciter. Primò quia voluntas, cum sit inclinatio consequens ad naturam, necessariò debet eam supponere constitutam, ac proinde ad ejus constitutionem concurrere nequit. Secundò quia si velle divinum concurreret ad constitutionem divine nature, sicut intelligere, Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis, divinam naturam reciperet, sicut Verbum, ejusque processio non minùs esset generatio, quam productio Verbi: quod est contra fidem, ut dicemus in Tractatu de Trinitate.

§. IV.

Refellitur tertia sententia.

Dico tertio: Natura Divina propriè & strictè sumpta, & quatenus est eminenti quodam modo radix divinorum attributorum, non constituitur per esse à se, seu per rationem entis increati, & per essentiam, sed tantum natura divina largè sumpta, & quatenus dicit ipsam substantiam, & entitatem increatam Dei, communem naturae, relationibus, & attributis, & in illis transcendentaliter inclusam.

Probatur primò: quia ut docet D. Thomas infra quæst. 13. art. 11. ad 1. licet hoc nomen, *Qui est*, sit magis proprium nomen Dei, quam hoc nomen, *Deus*, quantum ad id à quo imponitur: nam hoc nomen, *Deus*, imponitur ab universalis providentia, quæ cum actum liberum impoitet, magis dicitur ab essentia divina, quam existentia vel esse Dei, à quo imponitur nomen qui est. Sed quantum id ad quod imponitur nomen ad significandum, est magis proprium hoc nomen *Deus*, quod imponitur ad significandam naturam divinam, inquit ibidem S. Doctor: At si esse vel existentia Dei, esset ejus essentia, hoc esset falsum, nam ut docet ibidem in corp. articuli, nomen *qui est*, significat ipsum esse: Ergo & c.

Probatur secundò conclusio ratione fundamentali. Esse à se, seu ratio entis increati & per essentiam, invenitur in omni attributo, & persona divina, & in omni eo quod divinum est: sicut ratio entis creati, & per participationem, includitur in omni eo quod creatum est. Ergo non potest iste conceptus entis à se, seu per essentiam, discernere in Deo id quod est natura ab eo quod est attributum, vel persona, aut operatio: sed solum id quod est divinum in genere, ab eo quod est creatum. Cum ergo secundum Philosophos, idem sit constitutum & distinctivum rei, evidens est quod esse per se, seu ratio entis per essentiam, non potest constituere naturam divinam strictè sumptam, & quatenus est radix attributorum, sed solum essentiam seu naturam divinam impropiè & largè sumptam, & quatenus importat substantiam & entitatem increatam, à creaturis distinctam, & transcendentaliter se habentem ad divina attributa & relationes. Unde D. Thomas infra quæst. 13. art. 11. & in 1. dist. 8. quæst. 1. art. 1. in corp. & in resp. ad 4. docet ex Damasceno, quod hoc nomen, *Qui est*, non significat quid est Deus, sed quoddam pelagus substantiæ infinitum, quasi non determinatum: id est aliquid indifferens & quasi transcendens

cedens in ordine increato, & commune ipsi natura, relationibus, & attributis.

13. Confirmatur & declaratur vis hujus rationis, hoc exemplo. Sicut homo dupliciter considerari potest, primò quatenus est ens creatum, & sub hac ratione constituitur per rationem entis ab alio, & participati, secundò formaliter quatenus est homo, & quædam species animalis, & sub hac ratione non constituitur per rationem entis ab alio, & participati, quæ transcendentia- liter includitur in omni ente creato, sed per rationalitatem, per quam distinguitur ab aliis animalibus, & quæ est radix risibilitatis, virtutis admirativæ, & aliarum proprietatum humana natura. Ita similiter substantia seu natura divina, duobus modis considerari potest: primò quatenus est ens increatum, à creaturis distinctum, & sub hac ratione concedimus illam constitui per rationem entis à se, & per essentiam: secundò formaliter, quatenus est natura, & radix divinorum attributorum, & sic dicimus illam non constitui per rationem entis à se & per essentiam, cum talis ratio sit transcendens, & communis essentia, relationibus, & attributis.

14. Tertio probatur conclusio: quando Adversarii dicunt quod esse à se est constitutum naturæ divinæ: vel per ly esse à se, intelligunt non esse ab alio tanquam à causa, vel tanquam à principio: Neutrum dici potest: Ergo esse à se constitutum naturæ divinæ non constituit. Minor probatur quantum ad primam partem: quia non esse ab alio tanquam à causa, convenit non solum naturæ divinæ, sed etiam attributis, & personis, & omni quod divinum est, cum in Deo nihil possit esse causatum; ac proinde non esse ab alio in hoc sensu, non potest esse constitutum naturæ divinæ, nec distinctum illius à relationibus & attributis. Probatur etiam quantum ad secundam partem: quia si non esse ab alio tanquam à principio, esset ratio constitutiva naturæ divinæ, illa non conveniret Filio, nec Spiritui Sancto: cum Filius habeat esse à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre & Filio, tanquam à principio, ut docetur in Tractatu de Trinitate.

15. Denique conclusio suaderi potest hoc discursu: natura divina formaliter constituitur per gradum intellectivum: Ergo non potest formaliter constitui, per rationem entis à se, & per essentiam. Consequentia patet, Antecedens probatur. Natura divina constitui debet per gradum perfectissimum, ex tribus qui admittuntur naturarum constitutivi: scilicet esse, vivere, & intelligere: Sed gradus intellectivus est omnium perfectissimus, cum per illum constituantur perfectiores creature universi, natura scilicet Angelica, & Humana: Ergo per talem gradum natura divina constituitur.

Confirmatur: homo dicitur ad imaginem Dei factus, ex eo quod participat intellectualitatem divinam, & Verbum dicitur simile in natura Patri, ejusque Filius, quia procedit per vim intellectus: Ergo natura divina constituitur per gradum intellectivum. An verò constituitur per intellectualitatem radicalem, vel per ipsummet intelligere actuale, §. sequenti dicemus.

§. V.

Rejicitur etiam quarta sententia, & ultima preferatur, & explicatur.

Dico quartò, naturam divinam non constitui per intellectualitatem radicalem, aut per proximam vim intelligendi, sed per ipsum intelligere actuale.

Probatur ratione fundamentali: natura divina, cum sit actus purus, & omnis potentialitatis expertus, constitui debet modo purissimo & actualissimo, ac remoto ab omni potentialitate & defectu: Ergo debet constitui per ipsum intelligere actualissimum, non per intellectualitatem radicalem, aut per vim proximam intelligendi. Consequentia patet, nam vis intellectiva, vel radix intelligendi, est quasi potentialis ad actum intelligendum, & concipitur per modum actus primi, non verò per modum ultimæ actualitatis, sicut ipsum intelligere.

Confirmatur & declaratur vis hujus rationis, & simul præcipuum Adversariorum fundamentum convellitur. In Deo non potest concipi cum fundamento in se intellectualitas per modum principii radicalis, vel per modum potentia, & actus primi, in ordine ad intelligere per modum actus secundi: Ergo natura divina non potest constitui per vim intelligendi, sive radicalem, sive proximam. Consequentia patet, Antecedens probatur. Non potest constitui conceptus aliquis in Deo, cum fundamento in re, quantumcumque præcisus, nisi in ea præcisione ingrediatur ratio actus puri, & excludatur omnis umbra potentialitatis, & actus primi: Sed in conceptu intellectualitatis radicalis, aut vis proxima intelligendi, non ingreditur ratio actus puri, neque excluditur omnis umbra potentialitatis: Ergo talis conceptus non potest in Deo admitti. Minor probatur: actus purus formalissimè est actus summus, & ultra quem non est alia actualitas imaginabilis in illo genere & linea in qua est actus purus: Sed in intellectualitate radicalis, aut vis proxima intelligendi, non sunt actus summi & ultimi ordinis intellectualis, sed ulterius in linea intelligendi est ipsum intelligere, quod est actus ultimus & perfectissimus: Ergo in conceptu intellectualitatis radicalis, aut virtutis proximæ intelligendi, non ingreditur formalissimè actus puri, neque ab eo excluditur omnis potentialitas.

Confirmatur amplius: si in linea intelligendi dividamus virtualiter duos conceptus, unum qui antecedit intelligere, ut est actus secundus, & qui constituit naturam divinam; alterum qui sit ipsum intelligere, & qui se habeat per modum operationis, à tali natura intellectuali procedentis: de illo primo sic præciso & distincto, inquit an intelligatur ut actus purus in genere intelligendi, vel non? Si secundum, nondum intelligitur ut constituens naturam divinam, in cuius conceptu debet ingredi formaliter ratio actus purissimi. Si primum: Ergo jam ibi relucet ipsum intelligere in actu secundo, & sic impossibile est cum fundamento in re concipere in Deo vim radicalem vel proximam intelligendi, quæ sit prior intellectuone, & quæ antecederet se habeat ad ipsum intelligere; ac proinde primus conceptus divinitatis, & ratio constitutiva naturæ in Deo, hoc ipso quod incipit à ratione actus puri, incipere debet ab ipso intelligere actuale, ut magis constat.

constabit ex dicendis art. 3. ubi ostendemus, non esse admittendam in Deo potentiam intellectivam, virtualiter ab intellectu essentiali distinctam.

19 Dico quintò: intelligere divinum, sub conceptu seu formalitate operationis, divinam naturam non constituit:

Probatur primò conclusio ex D. Thoma quaest. 1. de potentia art. 1. ad 1. ubi sic ait: *Est autem de ratione operationis habere principium, non de ratione essentia; unde licet essentia divina non habeat aliquod principium, neque re, neque ratione, tamen operatio divina habet aliquod principium secundum rationem.* Quibus verbis innuat rationem fundamentalem nostrae conclusionis, quae sic potest proponi. Id in quo consistit rei cuiuscumque essentia, nihil omnino praesupponit in illa: Sed intelligere divinum, sub conceptu, seu formalitate operationis, praesupponit aliquid prius in Deo, secundum nostrum modum concipiendi: Ergo sub hac ratione & formalitate, non constituit naturam divinam. Major constat, essentia enim seu natura, est id quod primò concipitur in re. Minor verò probatur: cum enim intellectio, ut habet rationem operationis, sit vel concipiatur, ut emanatio quaedam à principio intelligente, secundum modum nostrum concipiendi, praesupponit principium vitale & intelligens à quo egreditur: unde sicut in conceptu relationis includitur ratio ad, seu habitudo ad terminum, ita & in ratione actionis, ut talis est, includitur ratio ab, & ordo ad principium à quo procedit.

20 Confirmatur: sicut enim licet existentia & essentia identificentur in Deo sine distinctione virtuali, existentia tamen prout eminenter formaliter habet rationem termini naturae divinae, eam non constituit, sicut etiam secundum nostrum modum concipiendi: ita similiter, quamvis intelligere divinum sit Dei essentia, & natura, ejusque operatio, intellectus, species &c. quia tamen sub ratione operationis, concipitur ut egrediens à principio intelligente, secundum modum nostrum concipiendi illud praesupponit, ac proinde ut sic non constituit formaliter naturam divinam: sicut etiam eam non constituit, ut habet rationem intellectus, & speciei intelligibilis.

Probatur secundò: beatitudo Dei consistit in intelligere, ut dicit operationem: sicut docet D. Thomas infra quaest. 26. art. 2. At Dei beatitudo, non est nostro modo intelligendi Dei essentia, sed ejus attributum: quare idem S. Doctor ibidem ad 1. ait, *Beatitudinem non convenire Deo secundum rationem essentia, sed magis secundum rationem intellectus.* Ergo intelligere divinum, sub conceptu & formalitate operationis, divinam naturam non constituit.

21 Dico ultimò: intelligere divinum sub conceptu formali ultimae actualitatis completae, & per se subsistentis in genere intellectuali, esse constitutivum formale essentiae, vel naturae divinae.

Probatur primò ex D. Thoma infra quaest. 18. art. 2. ad 1. ubi ait: *Sentire & intelligere & hujusmodi, quandoque accipiuntur pro quibusdam operationibus, quandoque autem pro ipso esse sic operantium:* Ergo ex D. Thoma intelligere in Deo, non solum habet rationem operationis, sed etiam est ipsum esse, seu essentia Dei operantis.

22 Probatur secundò: constitutivum naturae di-

Tom. I.

Avinae (ut supra ostendimus) debet pertinere ad gradum intelligendi, cum ille sit perfectissimus ex tribus qui admittuntur naturarum constitutivi: Sed nihil aliud ex his quae pertinent ad talem gradum, potest formaliter constituere naturam divinam, praeter ipsum intelligere purissimum, actualissimum, & per se subsistens: Ergo in eo formaliter consistit divina natura. Minor probatur: ad gradum intellectivum in Deo, pertinet primò ratio substantiae immaterialis per essentiam, & radicaliter intellectiva; secundò vis proxima intelligendi, seu intellectus proximè intellectivus: tertio species; quarto ipsum intelligere ut habet rationem operationis, & prout concipitur ut quaedam emanatio à principio intelligente; & denique idem intelligere, ut est actus purissimus & per se subsistens in ordine intellectuali: Sed nullum ex his, praeter ultimum, potest habere formaliter rationem essentiae seu naturae in Deo: Ergo &c. Minor probatur: ut enim supra ostendimus, ratio substantiae immaterialis, & radicaliter intellectiva, sicut & vis proxima intelligendi, non exprimit summam actualitatem in Deo, nec ab eo excludunt omnem umbram, & vestigium potentialitatis, sed concipiuntur per modum actus primi proximi vel radicalis. Similiter species intelligibilis concipitur per modum principii completis, & secundantis in actu primo potentiam ad intelligendum. Item intelligere sub conceptu & formalitate operationis, supponit aliquid prius in Deo, secundum nostrum modum concipiendi, ut jam exposuimus: Ergo cum natura divina debeat constitui per modum actus purissimi, & esse id quod primò concipitur in Deo, haec omnia non constituunt formaliter naturam divinam, sed ipsum et intelligere purissimum, actualissimum, & per se subsistens, quod exprimit summam illius ordinis perfectionem & actualitatem, & est id quod primò in Deo concipitur: nomine enim Dei, concipimus intelligentiam purissimam & actualissimam, quae semper sit in actu secundo intelligendi, & à qua excludatur omnis umbra, omneque vestigium potentialitatis, & defectus: unde sicut interroganti quid sit Humanitas, rectè responderetur, natura rationalis; ita quaerenti quid sit Deitas, rectè responderetur, natura summe, perfectissime, & actualissime intelligens.

Confirmatur & magis illustratur haec ratio: 23 cum natura divina sit perfectissima, & actus purissimus debet constitui per gradum omnium perfectissimum, & per id quod in illo majorem exprimit actualitatem: Sed gradus intellectivus est omnium perfectissimus, & intelligere est id quod majorem intra illum exprimit actualitatem; imò est ultima ejus actualitas, & se habet in ordine intelligibili, sicut existentia in ordine entitativo, ut docet D. Thomas 1. contra Gentes cap. 45. ratio 2. ubi ait quod *intelligere comparatur ad intellectum, sicut esse ad essentiam:* Ergo natura divina per ipsum intelligere constituitur.

Probatur tertio ratione desumpta ex D. Thoma infra quaest. 27. art. 6. Per illud constituitur formaliter natura divina, quod Verbum Divinum recipit ex vi suae processionis: Atqui recipit ipsum intelligere purissimum & actualissimum: Ergo illud est naturae divinae constitutivum. Major patet, quia Verbum Divinum per id quod formaliter recipit à Patre ex vi suae processionis,

G 3 con

constituitur Filius; ut docent Theologi in materia de Trinitate: non potest autem constitui Filius, nisi per communicationem naturæ: Ergo &c. Minor autem probatur: secunda persona Trinitatis, procedit per modum Verbi: Sed esse Verbi, cum sit terminus intellectiois, nihil aliud est quam intelligi, sive existere per ipsum intelligere: Ergo Verbum Divinum recipit ipsum intelligere, ex vi suæ processionis.

25 Confirmatur: D. Thomas loco citato probat processionem Verbi Divini esse generationem, quia in Deo idem est esse & intelligere; unde cum per processionem Verbi communicetur formaliter intelligere, communicatur etiam formaliter & esse, seu natura divina; & cum communicatio formalis naturæ sit generatio, processio Verbi erit generatio. Sed hæc ratio D. Thomæ, nisi supponeret quod intelligere sit formaliter esse, seu natura Dei, non magis probaret processionem Verbi esse generationem, quam processionem Spiritus Sancti cum velle Dei, ex quo procedit Spiritus Sanctus, sit identice ipsa natura divina, & ab ea virtualiter tantum distinguatur, sicut alia attributa: unde si sola identitas realis divini intelligere cum esse, seu natura Dei, sufficeret ad rationem generationis, non minus processio Spiritus Sancti esset generatio, quam processio Verbi: Ergo D. Thomas supponit ipsum intelligere esse Dei essentiam seu naturam.

§. VI.

Solvuntur objectiones.

26 **O**bjicies primò contra primam conclusionem: D. Thomas 1. p. quæst. 39. art. 2. ad 3. sic ait: *Quia natura designat principium actus, essentia vero ab essendo dicitur, possunt dici aliqua unius naturæ, quæ conveniunt in aliquo actu, sicut omnia calefacientia, sed unius essentia dici non possunt, nisi quorum est unum esse. Et idò magis exprimitur unitas divina, per hoc quod dicitur quod tres personæ sunt unius essentia, quam si diceretur, quod sunt unius naturæ.* Quibus verbis S. Doctor videtur ponere distinctionem virtualem inter essentiam & naturam divinam, & docere quod unitas in essentia dicitur in divinis majorem identitatem, quam unitas in natura.

Respondet D. Thomam ibi usurpare naturam improprie, & in ampla quadam significatione, in qua solum illa dicuntur esse ejusdem naturæ, quibus correspondent actiones ejusdem rationis: sive illarum principia distinguantur essentialiter, ut in sole & igne respectu calefactionis, sive non, ut in duobus ignibus calefacientibus. Quia ergo unitas in natura, potest in hac ampla acceptione sumi, unitas verò in essentia, solum dicitur respectu eorum quæ habent idem esse, propterea D. Thomas dicit, quod magis exprimitur unitas divina, per hoc quod dicitur, quod tres personæ sunt unius essentia, quam si dicitur, quod sunt unius naturæ.

Secundò responderi potest, D. Thomam ibi solum statuere distinctionem virtualement in rebus creatis inter essentiam & naturam: in divinis verò solam distinctionem rationis, quæ petitur ex parte conceptus formalis, & ex modo nostro concipiendi res divinas per analogiam ad res creatas, in quibus natura & essentia virtualiter distinguuntur.

A Objicies secundò contra eandem conclusionem: illa distinguuntur virtualiter in Deo, quæ æquivalent pluribus realiter, aut virtualiter distinctis in rebus creatis: Sed in creaturis natura & essentia virtualiter saltem distinguuntur, ut docent Philosophi in libris de Anima: Ergo & in Deo.

Respondet D. Thomam distinguendo Majorè: quæ æquivalent pluribus distinctis in rebus creatis, si illa distinguantur ex genere suo, vel ex propria ratione formali, concedo: si distinguantur solum ex limitatione & potentialitate creaturæ, nego.

Explicatur: ex duplici capite possunt aliquæ perfectiones in rebus creatis realiter aut virtualiter distingui, scilicet ex propria ratione formali, sicut relationes mutua, propter oppositionem quam habent, realiter inter se distinguuntur. Et ex limitatione & potentialitate creaturæ, quo pacto intellectus & intellectio, essentia & existentia, singularitas & ratio specifica, realiter aut virtualiter in creaturis distinguuntur. Sicut ergo constat in his exemplis, quod talis distinctio realis aut virtualis, non habet locum in Deo, eò quod illa non oriatur ex propria ratione formalis illarum rerum, sed ex earum limitatione & potentialitate. Ita similiter, cum distinctio virtualis quæ est in rebus creatis inter essentiam & naturam, fundetur in sola limitatione & potentialitate creaturæ (ut supra ostendimus) illa non reperitur in Deo, sed hæc duæ rationes in eo distinguuntur solum per analogiam ad creaturas, & ex modo nostro concipiendi res divinas, per similitudinem & habitudinem ad res creatas.

C Objicies tertio contra secundam conclusionem. Illa est formalis ratio quidditatis & essentia divina, quæ est incommunicabilis creaturis: At sola infinitas in Deo est incommunicabilis rebus creatis: Ergo illa sola est formalis ratio quidditatis & essentia Dei. Major videtur manifesta: illud enim debet esse constitutum essentialiter rei, quod est ejus distinctivum, & quod nullatenus cæteris competit. Minor etiam non est minus certa: nam esse, vivere, intelligere, & aliæ perfectiones simpliciter simplices, communicantur creaturis: sola autem infinitas non communicatur, nec incommunicabilis est: Ergo &c.

Confirmatur: si essentia & quidditas divina, non consisteret in infinitate, Deus non esset per se primò & essentialiter infinitus: sicut quia essentia hominis non consistit in risibilitate, homo non potest dici per se primò & essentialiter risibilis: Sed hoc videtur absurdum, ac derogans summæ Dei perfectioni: Ergo &c.

Ad objectionem respondeo negando Majorè: ratio enim in qua consistit essentialiter natura divina, debet esse participabilis à creatura, diminutè saltem & inadæquate: nam ens per essentiam ex sua ratione habet, posse se communicare entibus per participationem; & ipsa gratia sanctificans, est diminuta quædam & inadæquata participatio divina naturæ: quare ex eo quod infinitas sit incommunicabilis creaturis, non sequitur eam esse Dei naturam & quidditatem; sed potius modum quemdam naturæ divinæ, ei proprium, & aliis naturis incommunicabilem. Unde ad illud quod dicitur in contrarium, distinguo Majorè: illud est constitutum rei, quod est ejus distinctivum ab aliis, tanquam ratio specifica, & differentialis, concedo: tanquam modus illi proprius & aliis incommunicabilis, nego.

Ad

Ad confirmationem nego sequelam Majoris: ut enim Deus dici possit per se primò & essentialiter infinitus, sufficit quod infinitas concipiatur ut modus divinæ naturæ in ea transcendentaliter imbibitus, & ab ea impræscindibilis: sicut ad hoc ut creatura dicatur, & sit intrinsicè & essentialiter finita, sufficit finitatem esse modum ejus naturæ, ab ea inseparabilem.

Objicies quarrò contra eandem conclusionem: Ens infinite perfectum debet includere in suo conceptu quidditati vo omnes perfectiones simpliciter simplices: Sed natura divina est infinite perfecta: Ergo debet essentialiter includere cumulum omnium perfectionum quæ sunt in Deo, ac proinde constitui per infinitatem.

Respondeo distinguendo Majorè: ens infinite perfectum, debet includere in suo conceptu quiddativo omnes perfectiones simpliciter simplices, explicitè vel implicitè, concedo Majorem: explicitè, nego Majorem, & concessa Minori, distinguo Consequens distinctione Majoris.

Dices, Ens infinite perfectum debet includere in suo conceptu omnes perfectiones simpliciter simplices, perfectissimo modo: Sed perfectius est eas continere explicitè, quam solum implicitè: Ergo non solum implicitè, sed etiam explicitè eas continere debet.

Respondeo distinguendo Majorem: Debet eas continere modo perfectissimo, quem petit aut patitur natura divina, concedo Majorem: quem natura divina non petit, aut non patitur, nego: natura autem divina, ut talis est, non petit, nec patitur alium modum continendi divina attributa, quam implicitè & radicaliter, quia natura, ut natura est, se habet, vel concipitur, per modum radices, seu principii, saltem virtualis, suarum proprietatum, subindeque in suo conceptu illas explicitè saltem, non includit, sed radicaliter tantum & implicitè.

Objicies quarrò contra tertiam conclusionem. Illud est constitutum natura divinæ, quod Deus suam naturam & quidditatem declaratans, expressit in sacra Scriptura: Sed Deus in Scriptura suam quidditatem & naturam declaratans Moysi, Exodi 3. non aliter eam expressit, quam per hoc quod est ipsum esse, & ens per essentiam, dixit enim, Ego sum qui sum, & qui est misit me ad vos: sive ut habet versio Græca, *ἐγώ εἰμι ὁ θεός*: id est, ego sum ipsum ens. Quæ verba ponderans D. Hilarius libro 2. de Trinitate hæc scribit: Admiratus sum tam absolutam Dei significationem, quæ Natura Divina incomprehensibilem cognitionem, aptissimo ad intelligentiam humanam sermone loqueretur. Non enim aliquid magis proprium Deo, quam esse intelligitur: quia id ipsum quod est, neque desinentis est aliquando, neque capri.

Accedit etiam D. Thomas, qui variis in locis docet quod esse, est essentia, seu quidditas Dei, Et i. part. quæst. 13. art. 11. affirmat nomen, qui est, propriissimum esse inter omnia divina nomina, sicut & nomen illud ineffabile Tetragrammaton יהוה יהוה, quod Judæi pronuntiare non audebant: eò quod ab ipsis haberetur sacratissimum, utpote nomen Dei primarium & essentialè, radiceque omnium aliorum nominum; illud enim deducitur à radice Hebraica יהוה Hiah, quæ idem valet, ac est, de quo videri potest noster Malvenda Exodi 3.

Confirmatur: Illa ratio est constitutiva naturæ divinæ, quæ exprimit majorem perfectionem

& actualitatem: Sed esse, cum sit magis abstractum & illimitatum, quam intelligere, exprimit majorem perfectionem & actualitatem. Ergo naturam divinam constituit.

Confirmatur amplius: Esse à se, seu esse increatum, prius est quàm intelligere: Ergo cum natura sit id quod primò concipitur in re, esse à se erit constitutum naturæ divinæ, non verò intelligere.

Ad objectionem respondeo, quod quando Scriptura & Patres expriment essentia & quidditatem Dei per esse, seu per rationem entis per essentiam, loquuntur de substantia & essentia Dei largè sumpta, & quatenus habet rationem transcendentis increati; Deum que solum considerant, ut ens increatum, & quatenus à creaturis distinguitur: non verò ut est intra lineam naturæ, & prout divina essentia se habet ut radix divinorum attributorum, & ab illis virtualiter distinguitur, de qua solum hic agimus. Similiter quando D. Thomas docet nomen, *Qui est*, esse Deo propriissimum, loquitur de Deo sub illo conceptu generali & transcendentali entis increati, non verò sub conceptu speciali naturæ, ut natura est, & radix attributorum, sub qua ratione ibidem docet, hoc nomen non significare ipsam naturam & quidditatem Dei, sed potius quoddam pelagus substantiæ infinitum: id est, aliquid transcendens in ordine increato, & commune naturæ, relationibus, & attributis, ut supra retulimus.

Ad primam confirmationem dicendum est, esse per se, non exprimere majorem perfectionem & actualitatem, quam intelligere per se subsistens: quia licet esse sit magis abstractum, abstractione potentiâ & universali; id est magis commune & universale, quam intelligere, non tamen abstractione formali, quia non est magis remotum à potentialitate: sicut enim esse est ultimus actus ordinis entitativi, ita intelligere est ultima actualitas gradus intellectivi, ut docet D. Thomas loco supra relato.

Ad secundam confirmationem distinguo Antecedens: esse à se, seu esse increatum, prius est quàm intelligere, per modum transcendentis, & communis prædicati, concedo Antecedens: per modum gradus quasi differentialis naturæ divinæ constituentis, nego Antecedens, & Consequentiam: licet enim ens, substantia, corpus, & vivens, sint priora rationalitate; tamen per istam & non per illa, natura hominis constituitur.

§. VII.

Diluuntur argumenta quarta sententia.

IN favorem quartæ sententiæ, quæ docet naturam divinam constitui per immaterialitatem, & intellectualitytem radicalem, plura solent proponi argumenta, quæ breviter hinc proponemus, ac diluemus.

In primis objicitur celebris autoritas D. Thomæ, qui infra quæst. 14. art. 1. demonstrat Deum esse intelligentem, ex eo quod est immaterialis: Ergo ex D. Thoma, natura divina non constituitur per ipsum intelligere actuale, sed per rationem substantiæ immaterialis, & radicaliter intellectivæ. Consequentia manifesta videtur, natura enim & quidditas rei, est id quod primò in ea concipitur, & per quod cætera demonstrantur.

Secundò, Natura Divina debet proportionaliter

liter constitui, sicut alia natura intellectuales: A
Sed natura Hominis, v.g. constituitur per hoc
quod sit radicaliter intellectiva, intellectione
humana & natura Angeli per hoc quod sit radi-
caliter intellectiva intellectione Angelica, unde
communiter dicitur, quod verba in definitio-
nibus non dicunt actum, sed aptitudinem: Er-
go etiam natura Dei consistit in intellectualitate
radicali, non verò in ipso intelligere actuali.

Tertio, Conceptus natura, est conceptus
principii & radicis operandi; illa enim defini-
tur primum principium motus & quietis: Ergo
nisi invertamus definitionem naturae, non possu-
mus ejus conceptum transferre in Deum, nisi
constituamus naturam divinam per principium
& radicem intelligendi.

Denique: Per illud constituitur formaliter na-
tura divina, quod participatur à gratia sanctifi-
cante; illa enim (ut suo loco demonstrabitur)
est participatio formalis naturae divinae: Sed
gratia, cum sit habitus quidam supernaturalis,
separabilis ab actu secundo, participat tantum
intellectualitatem divinam, non verò ipsum in-
telligere actuale, quod solum participatur à vi-
sione beata, per quam beati constituuntur in
actu secundo intelligentes, & videntes divinam
essentiam: Ergo natura divina per intellectu-
aliter radicalem, non verò per ipsum intelli-
gere actuale constitui.

35 Ad primum solutio constabit ex dicendis ar-
ticulo sequenti.

Ad secundum, nego Majorem: cum enim na-
tura angelica & humana sint potentiales, debent
constitui per intellectualitatem radicalem, & non
per ipsum intelligere actuale: natura verò divi-
na, cum sit actus purus, & omnis potentialitatis
expers, non potest constitui per vim intelligen-
di, sive radicalem, sive proximam, sed tantum per
ipsum intelligere purissimum & actualissimum.

36 Ad tertium dicendum est, conceptum naturae,
ut sic, & prout est analogice communis ad Deum
& creaturas, esse quidem conceptum principii &
radicis respectu proprietatum, quae ab illa dima-
nant, ac proinde naturam servaret etiam hunc
conceptum & rationem in Deo, & esse eminenti
quodam modo radicem divinorum attributo-
rum: non tamen est de ratione naturae, ut sic, &
prout est analogice communis Deo & creaturis,
quod se habeat per modum principii radicalis,
v. g. proximi ad actum intelligendum, sed hoc con-
venit solum naturae intellectuali creatae, ut talis
est, & ratione potentialitatis, quae non habet lo-
cum in natura divina, cum sit actus purissimus.

37 Ad ultimum, concessa Majori, distingo Mi-
norem. Gratia non participat intelligere divi-
num, adaequatè, concedo: inadaquatè, nego.

Explicatur: Intelligere divinum, quamvis pu-
rissimum & simplicissimum, ratione tamen suae
eminentiae & infinitatis; gerit in Deo diversa
munia inadaquatè, ratione quorum potest di-
versimodè à creaturis participari: ut enim gerit
offices virtutis intellectivae, participatur à lumine
gloriae: ut supplet rationem operationis & co-
gnitionis, quae Deus beatificatur, participatur
per visionem beatam; ut autem habet rationem
naturae, participatur à gratia sanctificante: cum
enim propria ratio & conceptus naturae consi-
stat in hoc quod sit principium motus & quietis,
ac proinde radix proprietatum & potentiarum,
quae sunt principia proxima operationis; ad hoc
ut aliquid participet naturam divinam, ut na-

tura est, participare debet intelligere divinum,
sub ea ratione quae est radix divinarum opera-
tionum & attributorum: quo modo participa-
tur tantum à gratia sanctificante, non verò à lu-
mine gloriae, aut à visione beatifica: quia sola
gratia sanctificans, est radix & principium, à
quo fluunt & emanant virtutes supernaturales
& infusae, quae sunt participationes divinorum
attributorum, ut ostendemus in Tractatu de
Gratia.

§. VIII.

Solvuntur argumenta contra ultimam con-
clusionem.

38 **C**ontra ultimam conclusionem in primis ar-
guitur potest ex autoritate D. Thomae, qui
infra quaest. 26. art. 2. in corp. dicit, *In Deo non
est aliud esse & intelligere secundum rem, sed tantum
secundum intelligentiam rationem*: Ergo ex D.
Thoma intelligere in Deo non constituit natu-
ram divinam. Consequentia patet: si enim illud
esset divina natura constitutivum, non distin-
gueretur virtualiter ab esse & quidditate Dei,
subindeque in Deo esse & intelligere essent i-
dem non solum secundum rem, sed etiam secun-
dum intelligentiam rationem.

39 **C**Secundò, Natura & quidditas Dei, nihil om-
nino supponit prius, etiam secundum rationem,
& modum nostrum intelligendi: Sed intelli-
gere supponit aliquid prius in Deo, secundum ra-
tionem, & modum nostrum intelligendi: Ergo
in eo non consistit natura & quidditas Dei. Ma-
jor constat, natura enim est id quod primò con-
cipitur in re. Minor probatur: Intelligere in
Deo, cum sit operatio, secundum modum no-
strum concipiendi, supponit intelligentem, in-
tellectum, & speciem intelligibilem: Ergo sup-
ponit aliquid prius secundum rationem.

40 **C**Tertio, Intelligere divinum, saltem praesup-
ponere debet aliquod objectum virtualiter à se
distinctum, à quo specificetur, & in quod con-
naturaliter tendat: Sed illud non potest esse al-
liud quam essentia, vel natura divina: Ergo in-
telligere in Deo supponit naturam divinam, ac
proinde illam non constituit. Minor est certa, &
constabit ex dicendis art. 5. Major verò probatur:
Si intelligere divinum, non praesupponeret
aliquod objectum, à se virtualiter & ratione di-
stinctum, haberet seipsum pro objecto, & sic
non esset actus directus, sed reflexus; esset enim
intelligere sui ipsius: Sed hoc videtur absur-
dum: Ergo &c.

41 **C**Confirmatur primò, Intellectio actualis sup-
ponit objecti intelligibilitatem: Ergo intelli-
gere divinum supponit prius saltem ratione es-
sentiam divinam ut intelligibilem, & conse-
quenter eam non constituit, sed supponit prius
ratione constitutam.

42 **C**Confirmatur secundò: Volitio non potest
esse primum volibile: Ergo nec intellectio pri-
mum intelligibile, unde illa debet necessarìò
supponere aliquod objectum ratione distinctum,
in quod connaturaliter tendat. Consequentia
videtur legitima ex paritate rationis: Antecedens
verò docetur à Theologo cum D. Thoma
1.2. quaest. 1. art. 1.

43 **C**Quartò, Natura Divina debet esse radix, & ra-
tio à priori omnium divinorum attributorum:
Sed intelligere in Deo non est radix, nec ratio à
priori omnium attributorum, v.g. infinitatis, æ-
ternitatis &c. non enim ideo Deus est infinitus,
aut

aut æternus, quia intelligens: Sed quia ens per A
essentiam, & immutabilis: Ergo natura divina
non constituitur per intelligere.

Denique, Si natura Dei constitueretur per
intelligere, sequeretur quod sicut peccatum
continetur in divino intelligere, ita etiam con-
tineretur in natura Dei: Consequens est falsum,
& repugnans sanctitati divinæ naturæ: Ergo
& Antecedens.

Ad primum respondeo, quod quando D.
39 Thomas dicit, *Non est aliud esse, & intelligere secun-
dum rem, sed tantum secundum intelligentiam rationem,*
loquitur de distinctione rationis, quæ fundatur
in nostro modo concipiendi res divinas per a-
nalogiam ad res creatas, in quibus esse & intelli-
gere realiter distinguuntur, & unum præsuppo-
nitur ad aliud: non autem de distinctione rati-
onis, quæ habeat fundamentum in Deo, & quæ
a Theologis virtualis appellatur.

Sed contra hanc responsionem instari potest
40 ex alia autoritate ejusdem S. Doctoris 1. ad An-
nibal dum dist. 35. quæst. 1. art. 2. ad 3. ubi inquit:
*Sicut intelligere est idem re cum esse, sed differens
ratione, ita & velle:* Sed velle differt ab essentia
divina virtualiter, & distinctione rationis fun-
data in re concepta, & non solum in modo no-
stro concipiendi: Ergo & intelligere.

Respondeo primò: D. Thomam ibi compa-
rare intelligere cum velle, solum quantum ad
genus distinctionis, in eo scilicet quod non dis-
tinguantur realiter, sed ratione, non tamen
quantum admodum. Velle enim, cum sit quid
consequens ad naturam, & pertinens ad diver-
sam lineam, distinguitur virtualiter ab illa: in-
telligere verò, cum sit constitutum naturæ, ab
ea solum distinguitur, distinctione rationis rati-
ocinantis, & ex parte conceptus formalis, non
objectivi.

Secundò dici potest, D. Thomam in eo loco
non loqui de intelligere essentiali, & constituti-
vo naturæ, sed de scientifico, & attributali, quod
virtualiter distinguitur à natura divina, sicut &
velle.

Tertio responderi potest, illum loqui de es-
sentia divina, ut habet rationem transcendentis
in creati & significat ipsam substantiam, & enti-
tatem increatam Dei, in qua acceptione, essen-
tia divina virtualiter distinguitur ab intelli-
gere, sicut & velle.

Ad secundum respondeo concedendo quod
41 intelligere sub conceptu formali actionis ema-
nantis ab aliquo principio, non est natura divi-
na formaliter, neque ratio constitutiva illius,
nostro modo intelligendi, ut diximus in quinta
conclusionè: tamen sub conceptu formali ulti-
mæ actualitatis complete, & per se subsistentis
in ordine intellectuali, est ratio constitutiva di-
vine naturæ, ut in ultima conclusionè ostendi-
mus. Et in hoc sensu usurpat D. Thomas intelli-
gere infra quæst. 14. art. 4. cum ait, quod *intelli-
gere Dei est ejus substantia,* ut patet ex his quæ dicit
in eodem articulo, in respons. ad 2. & 3.

42 Secundò respondetur, quod licet de ratione
operationis finitæ & limitatæ, & quæ est tan-
tum operatio, sit præsupponere principium à
quo egreditur, non tamen de ratione operatio-
nis infinitæ & illimitatæ, & quæ est eminenter
formaliter operatio: intelligere autem in Deo
infinitum est, ac illimitatum, & continet emi-
nenter formaliter rationem operationis, spe-
ciei intelligibilis, & principii tam proximi,
Tom. I.

quàm radicalis intelligendi, eo ferè modo quo
anima rationalis eminenter formaliter continet
vegetativam & sensitivam: unde sicut illa in
homine non solum est principium intelligendi,
sed etiam vivendi, & sentiendi: ita etiam in-
telligere in Deo, non solum est operatio, & in-
tellectio, sed etiam principium operans, & in-
telligens, intellectus, ac species intelligibilis, si-
ne distinctione etiam virtuali, cum sola distin-
ctione rationis, petat ex habitudine ad creatu-
ras, & ex modo nostro concipiendi res divinas,
per similitudinem & analogiam ad creatas.

Ad tertium nego Majorem: Cum enim obje-
ctum petat uniri intellectui, & quò perfectior
est intellectus, eò majorem cum suo objecto pos-
tulet unitatem; intellectus divinus ad eum
tandem gradum perfectionis, eminentiæ, ac
simplicitatis pertingit, ut sine ulla etiam rati-
onis distinctione (saltem virtuali, & cum fun-
damento in re) ipsum intelligere constitutum,
sit idem cum suo objecto. Unde D. Thomas in-
fra quæst. 14. art. 2. *Cum Deus nihil potentialita-
tis habeat, sed sit actus purus, oportet quod in eo in-
tellectus, & intellectum, sint omnibus modis idem,* Qui-
bus verbis excludere videtur distinctionem et-
iam virtualem inter intelligere divinum & ejus
objectum: si enim hæc virtualiter inter se dif-
ferrent, non possent dici esse omnibus modis id-
dem. Ad probationem ejusdem Majoris, dicen-
don est, intelligere divinum eminentissimo
modo esse simul reflexum, & directum: reflex-
um, quia est intelligere sui; directum, quia
non habet aliud objectum, ad quod per se primò
& connaturaliter tendat.

Ad primam confirmationem, distingo An-
tecedens: Intellectio actualis supponit objecti
intelligibilitatem: in actu permixto potentia, 44
concedo: in actu puro, & excludente omnem
potentialitatem, nego: de ratione enim actus
puri, est non solum esse per se intelligentem in
actu primò, sed etiam per se intellectum in actu
secundo: ex quo inferunt Thomistæ, in visione
beatificæ essentiam divinam supplere non solum
rationem speciei impressæ, & objecti intelli-
gibilis, sed etiam speciei expressæ, & objecti actu
intellecti, seu verbi, & termini intrinseci intelle-
ctionis.

Ad secundam confirmationem, concessio An-
tecedente, nego consequentiam & paritatem:
Ratio disparitatis est, quia volitio, cum sit in-
clinatio consequens ad naturam, supponit aliquid
prius, nempe bonum naturæ, quod debet pri-
mò velle: secus est de intelligere, quod est pri-
ma operatio naturæ intellectualis, & veluti pri-
ma radix, & origo cæterarum.

Ad quartum respondeo, intelligere in Deo ef-
fer radicem omnium attributorum, eum hoc ta-
men discrimine, quod eorum quæ pertinent ad
45 operationem, qualia sunt scientia, sapientia, vo-
luntas, amor, justitia, misericordia, &c. est per
se & immediatè radix: eorum verò quæ perti-
nent ad esse, & quæ sunt veluti modi divinæ na-
turæ, vel ejus proprietates quasi transcendentia-
les, qualia sunt infinitas, immutabilitas, æterni-
tas, veritas, bonitas, &c. non est radix imme-
diatè & per se, & sub conceptu formali intelle-
ctionis, sed mediatè ratione entis increati, &
actus puri in illa imbibiti. Sicut in homine pro-
prietates, quæ illi conveniunt formaliter quæ ra-
lis est, ut risibilitas, vis admirativa &c. sequun-
tur ad ipsum, mediatè rationalitate, & differen-
tia spe-

ria specifica: alia verò quæ sunt magis communes, ut esse dormitivum; vel quæ sunt transcendentes, ut ratio unius, veri, & boni, sequuntur ad ipsum, mediante gradu generico animalis, vel media ratione entis in ipso transcendenter inclusa.

Ad ultimum nego sequelam Majoris: quamvis enim peccatum contineatur in divino intelligere, non tamen propterea dici potest illud contineri in natura divina, formaliter quæ talis est: quia quando dicitur peccatum contineri in natura divina, sensus est, illud in ea contineri tanquam ejus effectum, vel sicut ejus proprietatem, quod repugnat divinæ sanctitati: ut autem dicatur contineri in intelligere divino, satis est quod in eo contineatur per modum objecti cogniti.

Potest etiam absolute negari, peccatum contineri, etiam per modum objecti cogniti, in intelligere constitutivo naturæ divinæ: quia ut dicemus in Tractatu de scientia Dei, intelligere divinum, sub ea ratione quæ est naturæ divinæ constitutivum, non se extendit ad creaturas, nec proinde attingit peccata, sed solum quatenus est attributale & scientificum: unde ex eo quod Deus cognoscat peccata, solum inferri potest, ea contineri in scientia Dei, non tamen in ejus natura vel essentia.

ARTICVLVS II.

Quæ formalitates ad intellectum spectantes, in Deo constituenda sint?

47 **H**ujus difficultatis resolutio necessaria est ad plenam & perfectam noticiam eorum quæ diximus articulo precedenti; ideoque eam hic inferimus, quamvis plures illam rejiciant usque ad questionem 14. Ut autem status questionis clarè percipiatur.

Sciendum est, plura in intellectu creato inveniri, de quibus dubitari potest, an sint etiam in intellectu divino constituenda. Primum est immaterialitas, de qua potest esse dubium, an sit in Deo radix, & ratio à priori intellectualitatis. Secundum est potentia intellectiva, quæ est principium proximum intelligendi. Tertium, species objectivè concurrentes, & complexus, ac secundans ipsam potentiam ad actum intelligendum. Quartum, habitus intellectuales ad intelligendum facilitatem præstantes. Quintum, ipsa intellectio. Sextum, species expressa, seu verbum, quod est terminus ejus intrinsecus. Denique, objectum formale & primum, tam motivum, quam terminativum. De his ergo omnibus dubitatur, an formaliter, vel tantum eminenter in Deo reperiantur? Pro resolutione primæ difficultatis sit.

§. I.

An immaterialitas in Deo sit radix intellectualitatis?

148 **N**egativam sententiam tenere quidam, quos sine nomine refert Aureolus in 1. dist. 35. art. 2. afferentes ex immaterialitate non inferri à priori intellectualitatem activam, sed tantum à posteriori, & arguunt: quatenus ex negatione materię colligitur nobilitas entis, cui nobilis operatio debetur, & consequenter cognitio. Pro qua etiam sententia referuntur Ochan

A & Gabriel in 1. dist. 35. quest. 1. art. 1. quibus ex recentioribus adhæsit Raphaël de Averfa infra quest. 14. sect. 1. ubi docet rationem quæ D. Thomasi probat, Deum esse summè intelligentem, quia est summè immaterialis, demonstrativam non esse, sed solum ex probabilibus principiis procedere.

Sententia tamen affirmativa, quæ asserit immaterialitatem esse rationem à priori intellectualitatis, ac proinde rationem D. Thomæ esse demonstrativam, & à priori, saltem quoad nos, communis est, non solum apud Thomistas, sed etiam apud extraneos, eamque tenent Suarez 2. tomo Metaph. disp. 35. sect. 5. Molina, Granadus, Herice, & alii; quæ sententia non aliter est probanda, quam rationem D. Thomæ explicando, & objectionibus in contrarium respondendo.

Ratio ergo D. Thomæ sic proponitur. Immaterialitas est ratio cur aliquid sit cognoscitivum: Sed Deus est summè immaterialis: Ergo & summè cognoscitivus, & consequenter intelligens; nam supremè inter omnes cognitiones, est intellectio. Minor est certa, immaterialitas enim, vel sumitur pro exclusione materię, vel pro exclusione potentialitatis, vel pro elevatione supra materiam, & non immersione in illam: Deus autem, cum sit actus purus, materiam & potentialitatem omnem excludit, & supra omnem conditionem materię elevatur. Major autem ostenditur primò ex Philosopho 2. de Anima textu 124. ubi docet quod plantæ non cognoscunt, quia materiales sunt; sensus autem cognoscitivus est, quia est receptivus specierum sine materia, & consequenter aliquoties immaterialis, id est materię conditionem excedens. Intellectus etiam humanus est magis cognoscitivus, quia magis immaterialis, id est magis separatus à materia, & minus immixtus illi, ut docetur 3. de Anima textu 4. Item quia Angelus in immaterialitate superat animam rationalem, utpotè nec dependens à materia, nec illam informare potens, animam rationalem in cogitando excedit: Ergo immaterialitas est ratio cur aliquid cognoscitivum sit. Unde egregiè Tertullianus lib. de Anima cap. 20. *Optimitas sapientiam impedit, exilitas expedit.*

Secundò probatur: Immaterialitas est ratio cur aliquid sit intelligibile in actu, ut enim docet D. Thomas. Contra Gentes c. 44. ex hoc formæ sunt intellectæ in actu, quod sunt sine materia, id est per hoc quod abstrahuntur à conditionibus materialibus, cum quibus ad extra inveniuntur: Sed intelligibile in actu fit unum cum intellectu intelligente in actu: Ergo immaterialitas est etiam ratio activæ intelligibilitatis.

Tertiò probatur: In hoc cognoscencia differunt à non cognoscencibus, quod hæc nihil habent nisi formam suam tantum: illa verò, præter formam propriam, nata sunt habere in se etiam formam rei alterius, per speciem repræsentativam illius: Sed capacitas habendi formas aliarum rerum, convenit ratione immaterialitatis: Ergo immaterialitas est ratio cognoscibilitatis activæ. Major constat, nam species rei cognitæ est in cognoscente, & per eam fit intellectus in actu: At species repræsentativè continet formam & naturam objecti: Ergo cognoscens, natum est habere in se formam rei quam potest cognoscere. Unde Philosophus 3. de Anima tex. 37. docuit animam esse quodammodo omnia, quia est

est omnium cognoscitiva. Minor autem probatur: Capacitas habendi non solum formam propriam, sed etiam alterius rei, est amplitudo & illimitatio quaedam: Sed immaterialitas est ratio amplitudinis & illimitationis in forma: Ergo est ratio istius capacitatis. Minor patet, nam coarctatio & limitatio formæ provenit à materia, & consequenter materialitas est ratio coarctationis formæ: Ergo immaterialitas est ratio amplitudinis, & illimitationis formæ, & consequenter est ratio prædictæ capacitatis.

S. II.

Præcipua objectiones solvuntur.

52 **C**ontra hanc doctrinam & rationem D. Thomæ, plura & difficillima objici possunt argumenta. Primum est, non cognoscencia præter formam propriam, aliorum formas recipiunt: Ergo differentia à Divo Thoma statuta, inter cognoscencia & non cognoscencia, falsa est, & consequenter ejus ratio falso nititur fundamento. Consequentia patet, Antecedens probatur: aqua enim recipit in se calorem: calor autem non est propria forma aquæ: aer etiam in se recipit species intentionales: Ergo non viventia, & non cognoscencia, apta sunt in se recipere, non solum proprias formas, sed etiam formas aliorum.

53 **R**espondeo cum Carmelitis Salmanticensibus, tract. 3. disp. 2. dubio 1. & 2. duplex esse notabile discrimen inter cognoscencia & non cognoscencia, quantum ad propositum. Primum consistit in eo quod non cognoscencia recipiunt alienas formas, non tamen easdem cum eis à quibus illas recipiunt: nam aqua v.g. recipiens calorem ab igne, non recipit eundem numero calorem ignis, sed alium distinctum realiter, & idem contingit in aliis non cognoscencibus: cognoscencia verò apta sunt in se habere formas aliarum rerum, eadem specie & numero, absque reali distinctione ab illis à quibus recipiunt formas; nam species lapidis, quæ intellectus constituitur in actu ad intelligendum lapidem, continet in se formam & naturam lapidis, eandem realiter cum illa quæ in lapide ad extra invenitur, non quidem sub modo essendi naturali (hoc enim est impossibile) sed intelligibili & intentionali, quia ut docet D. Thomas 1. de Anima lect. 24. & 7. Metaph. lect. 5. species rei intellectæ, est quidditas ejus, & 4. contra Gentes cap. 14. docet verbum nostri intellectus, ex ipsa re intellecta habere, ut intelligibiliter eandem numero naturam contineat.

54 **S**ecunda differentia, ex qua sumitur secunda solutio argumenti propositi est, cognoscencia recipere in se aliorum formas, scilicet species intentionales, per identitatem cum illis, taliter quod intellectus actuatus specie lapidis, identificetur cum lapide, & cum specie repræsentativa illius, non quidem in esse entitativo & naturali, sed in esse intentionali & intelligibili: juxta illud quod docet Philosophus 3. de Anima textu 37. *Anima intelligendo fit omnia*: At verò non cognoscencia, non recipiunt formas aliorum, per identitatem cum formis, nec cum illis à quibus tales formas recipiunt; & in hoc etiam stat differentia à D. Thoma statuta, inter cognoscencia & non cognoscencia.

Contra hanc doctrinam, quam lato calamo, & eruditè, ut alia, prosequuntur Salmanticenses.

A les, loco citato, referentes Capreolum, Caietanum, Ferrariensem, & omnes Discipulos Divi Thomæ, fieri solent plures instantiæ, quæ in Tractatu de Visione beata, ubi de hoc iterum redibit sermo, commodius proponuntur ac diluuntur.

Objicies secundò: Datur natura cognoscitiva materialis: Ergo immaterialitas ad rationem cognoscitivi necessaria non est, & consequenter nequit esse ratio à priori virtutis cognoscitivæ. Secunda consequentia, ex prima evidenter colligitur: prima verò ex Antecedenti: Antecedens autem constat, natura enim sensitiva est materialis, & tamen est cognoscitiva: Ergo datur natura cognoscitiva materialis.

54 **R**espondeo ex doctrina D. Thomæ quæst. de spiritualibus creaturis art. 2. in corp. & 2. cont. Gent. cap. 68. ad finem: immateriale sumi tripliciter, primò pro excludente informationem materiæ, secundò pro independente à materia, tertio pro excedente conditionem materiæ in agendo & recipiendo. Primo modo natura angelica est immaterialis, non enim à materia dependet, nec materiam informare potest. Secundo modo anima rationalis immaterialis est, licet enim materiam informet, est tamen independens ab illa. Tertio modo anima sensitiva est immaterialis, quamvis enim dependeat à materia in essendo, & ideo immaterialis entitativa non sit; recipit tamen species intentionales modo representativo, & operatur independenter à qualitatibus quæ sunt dispositiones materiæ: visio enim non elicitur medio calore, aut frigiditate, siccitate, aut humiditate, quæ sunt dispositiones materiæ: unde quamvis sit entitativè materialis, non tamen est materialis immerisivè; hoc est totaliter immersa materiæ, sed excedens illius conditionem in recipiendo, & agendo: quare Philosophus 2. de Anima textu 124. docuit plantas non cognoscere, propter suam materialitatem: sensus autem (inquit) cognoscitivus est, quia receptivus specierum sine materia.

55 **E**x quibus ad argumentum in forma respondetur distinguendo Antecedens. Datur natura cognoscitiva cognitione perfecta, quæ materialis est, nego Antecedens: cognitione imperfecta, scilicet sensitiva, subdistinguo Antecedens: quæ materialis est entitativè, concedo Antecedens: immerisivè, id est omnino immersa materiæ, & ab illa totaliter comprehensa, nego Antecedens; & distinguo Consequens: non requiritur immaterialitas ad rationem cognoscitivi perfectæ, nego consequentiam: ad rationem cognoscitivi imperfectæ, subdistinguo Consequens: immaterialitas sumpta pro independentia à materia, concedo consequentiã: sumpta pro excessu supra conditionem materiæ, & non immersione in illa, nego consequentiam. Itaque ad cognitionem perfectam, qualis est cognitio intellectiva, requiritur principium immateriale entitativè, hoc est independens à materia in essendo: ad cognitionem verò imperfectam, qualis est sensitiva, non exigitur principium immateriale in essendo, id est à materia independens; sed immateriale per excessum supra conditionem materiæ, & negationem totalis immersionis in illa.

Objicies tertio: Dantur plures formæ immateriales, quæ non sunt cognoscitivæ: Ergo immaterialitas non est ratio à priori virtutis cognoscitivæ, & consequenter non potest demonstrari à priori per illam. Consequentia patet, Antecedens verò probatur: voluntas enim, ejusque

actus & habitus in illa residentes, capaces cognoscendi non sunt, & tamen sunt formae immateriales: item intellectus agens, ut docent Philosophi in libris de Anima, cognoscitivus non est, quamvis sit immaterialis: Ergo dantur plures formae immateriales, quae non sunt cognoscitivae.

Respondeo primò, quòd quando D. Thomas docet immaterialitatem in formis esse radicem virtutis cognoscitivae, hoc non debet intelligi de formis accidentalibus, sed substantialibus: non enim omnis forma accidentalis immaterialis, est cognoscitiva, saltem formaliter, ut patet in exemplis adductis, nulla tamen datur forma substantialis immaterialis, quae non sit cognoscitiva ut *quo*, id est radicaliter elicitiva cognitionis, per modum principii *quo*.

Respondeo secundò: omnem formam immaterialem, etiam accidentalem, esse cognoscitivam, non elicitivam, & formaliter, sed consecutive, vel antecedenter: voluntas enim, & habitus in ea residentes, necessariò supponunt intellectum, cum nihil sit volitum, quin praecognitum; intellectus verò agens, licet non sit intellectivus formaliter, & elicitivus, est tamen cognoscitivus, antecedenter & causativus: quatenus causat species, quibus intellectus possibilis sit potens ad eliciendam cognitionem.

Obijcies quartò: Si immaterialitas esset ratio intellectualitatis, juxta modum immaterialitatis, deberet esse modus virtutis intellectivae: Sed hoc ita non contingit: Ergo &c. Major constat, Minor probatur. Omnes Angeli adaequantur in ratione immaterialitatis; omnes enim aequè sunt à materia independentes, & aequaliter excludunt materiam, cum omni Angelo essentialiter repugnet à materia dependere, & cum illa in compositionem venire; & tamen unus excedit alium in virtute cognoscitiva: Angeli enim superiores, perfectiori modo intelligunt, quam inferiores: Ergo &c.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem, ad cujus probationem, nego Majorem, nam licet omnes Angeli adaequantur in termino à quo separationis à materia, ob rationem in probatione assignatam, non tamen omnes aequantur, penes terminum ad quem: quia licet omnes essentialiter materiam excludant, & dependentiam ab illa; est tamen unus actualior alio, ejusque major actualitas cognoscitur ex minori numero specierum, quò indiget ad cognoscendum, & consequenter unus alio magis excedit potentialitatem materiae, ut in Tractatu de Angelis latius exponemus.

Obijcies ultimò: Esto in creaturis immaterialitas possit esse medium demonstrativum à priori virtutis cognoscitivae, aut cognitionis actualis, non tamen immaterialitas divina: Ergo ratio quae D. Thomas probat cognitionem in Deo ex illius immaterialitate, non est demonstrativa, saltem à priori. Consequentia patet, Antecedens probatur. Medium demonstrativum à priori, debet distingui saltem virtualiter à perfectione demonstrata per ipsum, aliàs idem per idem probaretur, quòd est demonstrativa non sustinet: Sed immaterialitas in Deo non distinguitur virtualiter à divina cognitione, nec à virtute cognoscitiva proxima, vel radicali: cum haec omnia ad eandem lineam pertineant, nec distinguantur in rebus creatis, ex propria ratione formali, sed ex sola limitatione & potentialitate

creaturae, ut supra declaravimus: Ergo immaterialitas in Deo non potest esse ratio à priori per quam illa demonstrantur.

Huius argumenti variè respondent Auctores. In primis enim aliqui dicunt, quòd licet cognitio in Deo non differat virtualiter ab ejus immaterialitate, scientia tamen quatenus dicit speciale attributum, ab illa differt virtualiter. Unde cum D. Thomas art. 1. quæstionis 14. solum intendat, ex summa Dei immaterialitate demonstrare dari in illo scientiam, ejus ratio est demonstrativa, & à priori.

Secundò alii respondent, existentiam divinam, sub conceptu essentiae, distingui virtualiter à natura sub conceptu naturae; & quia in ratione essentiae constituitur, per immaterialitatem, in ratione verò naturae, per intelligere, rectè demonstratur à D. Thoma, Deum esse summè intelligentem, quia est summè immaterialis.

Tertiò alii putant ab hoc argumento se expedire, dicendo quòd immaterialitas est ratio constitutiva divinae naturae, ac proinde ab intellectu & intelligere divino virtualiter distincta.

Sed istae solutiones videntur insufficientes. Prima enim est contra mentem D. Thomae, ut constat ex verbis quibus concludit primum articulum quæstionis 14. *Vnde cum Deus sit in summo immaterialitatis, sequitur quod sit in summo cognitionis.* Probat ergò D. Thomas, ex immaterialitate cognitionem absolutè in Deo, & non solum modum specialem illius, scilicet scientiam.

Secunda rejicitur ex eo quòd distinctio illa virtualis inter essentiam divinam sub conceptu essentiae, & sub conceptu naturae, majori parti Thomistarum displicet, & ex illa sequitur, ut supra arguebamus, quòd primum Dei attributum sit conceptus naturae.

Tertia etiam solutio non probatur, tum quia supponit immaterialitatem esse rationem naturae divinae constitutivam, quòd supra impugnavimus; tum etiam, quia hoc dato, difficultatem argumenti non evacuat; nam D. Thomas ex immaterialitate non solum demonstrat dari intellectum in Deo, sed etiam Deum esse naturae intellectuales, ac proinde immaterialitas in Deo, virtualiter debet distingui, non solum ab intelligere divino, sed etiam ab ejus intellectualitate. His ergò solutionibus prætermisissis.

Respondeo D. Thomam demonstrare Deum esse intelligentem, ex eo quòd est immaterialis, tanquam per rationem à priori quoad nos, non tamen quoad se: sive ut alii dicunt, prioritate fundatà in nostro conceptu, non autem in re concepta: cum enim videamus in creaturis, quòd immaterialitas est causa & ratio intellectus, inferimus quòd hæc duo, etiam in Deo, intimè connexa sunt, & quòd unum esset ratio à priori alterius, nisi reperirentur in actu purissimo, & nisi ad eandem lineam pertinerent.

Si quis tamen sustinere velit, demonstrationem D. Thomae esse à priori, non solum quoad nos, sed etiam quoad se, poterit admittere distinctionem, & prioritatem virtuales in Deo, inter immaterialitatem, & cognitionem, aut virtutem cognoscitivam: ex hoc enim non sequitur, quòd immaterialitas sit ratio divinae naturae constitutiva, quia licet admittatur virtualiter prior intellectus, vel intellectualitate divinam, se habet tamen in Deo, per modum transcendentis:

tis: conceptus verò naturæ, saltem explicitus, non est communis, & transcendentalis, sed proprius ac specialis; unde sicut ratio entis creati, quamvis per se primò concipiatur in homine; quia tamen est transcendens, & communis omni creaturæ, humanam naturam non constituit: ita nec ratio entis, seu substantiæ immaterialis, constituit naturam divinam, quia similiter se habet per modum transcendentis increati, & est communis omnibus perfectionibus & formalitatibus divinis.

ARTICULUS III.

An deus in Deo potentia intellectiva, virtualiter ab intellectu distincta?

§. I.

Proponitur status difficultatis, & sententia negativa præfertur.

Supponit primò ex Tractatu de Trinitate: Intellectum divinum, ut est in Patre, & ut modificatum per relationem paternitatis, habere rationem potentia generativæ Filii, seu principii quo generationis Verbi divini:

Suppono secundò ex dicendis in Tractatu de scientia Dei: Intellectum Dei practicum, ut motum & applicatum à voluntate divina, habere in Deo rationem potentia executivæ, & producere res ad extra per actum imperii, formaliter immanentem, & virtualiter transeuntem, ut ibidem ostendemus: unde solum difficultas est, an ratio potentia salvetur in intellectu divino, per ordinem ad intellectiōnem essentialē.

Suppono tertio: Non esse quæstionem de potentia realiter productiva actus intelligendi, & realiter, vel ex natura rei ab illo distincta (hæc enim involvit imperfectionem, & repugnat actui purissimo) sed de potentia ab actu virtualiter solum distincta, id est, distinctione rationis habente fundamentum in Deo, & non solum in nostro modo concipiendi res divinas per analogias ad res creatas. His præmissis.

Dico: Non dari in Deo potentiam intellectivam, respectu divinæ intellectiōnis essentialis, ab ea virtualiter distinctam. Est contra Corneio infra quæst. 14. Aravim 12. Metaph. quæst. 1. art. 2. & quosdam alios recentiores Thomistæ.

Probatur primò ex D. Thoma 1. contra Gentes cap. 45. ratione 4. ubi negat in Deo potentiam intelligendi, & solum concedit actum. Item 2. libro cap. 10. & in hac parte quæst. 25. art. 1. ad 3. & 4. 1. art. 3. ad 4. in ordine ad actus essentialis intelligendi & volendi, docet dari potentiam in Deo secundum modum significandi tantum: id est secundum nostrum modum concipiendi res divinas, per analogiam ad res creatas: Ergo ex D. Thoma, non debet admitti in Deo potentia intellectiva, virtualiter ab intellectu distincta, id est, distinctiōne rationis cum fundamento in re.

Probatur secundò ratione: Intellectio essentialis in Deo, non distinguitur virtualiter ab ejuſ intellectu: Ergo non potest admitti in Deo potentia intellectiva, virtualiter ab intellectu essentiali distincta, seu virtuale principium intellectiōnis essentialis. Consequentiā patet. Antecedens probatur ex fundamentis supra statutis, agentes de constitutivo divinæ naturæ: nam (ut

Tom. I.

A ibidem exposuimus) ea solum distinguntur virtualiter in Deo, quæ æquivalent pluribus rationibus, aut perfectionibus, distinctis in creaturis ex genere suo, & ad diversas lineas pertinentibus, id est diversa objecta formalia respicientibus: At intellectus & intellectio, in rebus creatis non distinguntur ex genere suo, nec ad diversas lineas pertinent; cum idem objectum formale respiciant, sed tantum differunt ex limitatione & potentialitate creaturæ, quæ non est tantæ perfectionis & puritatis, ut possit sibi realiter identificare suam ultimam actualitatem: Ergo intellectus & intellectio essentialis, non distinguntur in Deo virtualiter.

B Probatur tertio: Non est fundamentum in Deo, ut illius intellectus potentialis concipiatur: Sed principium proximum virtuale intellectiōnis, ut potentiale concipitur: Ergo non est fundamentum in Deo, ut illius intellectus concipiatur, ut principium virtuale proximum intellectiōnis. Major patet, Minor probatur. Principium virtuale proximum intellectiōnis, concipitur ut determinabile per intellectiōnem, & per illam perfectibile, tanquam per actualitatem: Sed determinabile per actum, & per illum perfectibile, potentiale est, vel ut potentiale intelligitur: Ergo principium virtuale proximum intellectiōnis, ut potentiale concipitur.

C Dices, Intellectum divinum non concipi ut potentialem & imperfectum, quia licet concipiatur sine expressione ultimæ actualitatis, implicitè tamen illam includit, sicut divina essentia, sine attributorum expressione intellecta, non concipitur ut potentialis & imperfecta, eo quod illa implicitè contineat, sicut ens suas proprietates.

Sed contra: Principium virtuale non continens actu implicitè actualem operationem, est implicitè potentiale: Ergo non continens actu explicitè actualem operationem, erit saltem explicitè potentiale, & consequenter imperfectum quoad explicitum.

Præterea, expressio ultimæ actualitatis propria lineæ, debetur cuilibet perfectioni divinæ; ac proinde concepta sine illius expressione, ut potentialis intelligitur: Sed actualis intellectio est ultima actualitas in genere & linea intelligibili, attributa verò non pertinent ad lineam essentia & naturæ: Ergo quamvis divina essentia, sine attributorum expressione intellecta, ab ipsa potentialitate concipiatur, intellectus tamen divinus potentialis concipitur, quando intelligitur sine expressione actualis intellectiōnis. Minor patet, Major autè, in qua solum est difficultas, sic potest suaderi. Perfectiones divinæ, cum sint actus purissimi, sunt à nobis constituendæ modo imaginabili purissimo, & perfectissimo: Sed perfectior ac purior concipitur divina perfectio, quando intelligitur, ut exprimens ultimam suæ lineæ actualitatem, quæ dum intelligitur, ut eam solum implicitè continens: Ergo quælibet perfectio in Deo, expressione ultimæ actualitatis propria lineæ, constituenda est.

Confirmatur: Intellectus divinus debet concipi actualis, ut nulla creatura illo actualior sit conceptibilis: Sed nisi concipiatur, ut exprimens actualem intellectiōnem, aliqua creatura, illo actualior concipietur: Ergo petit concipi à nobis ut metaphysicè constitutus expressione actualis intellectiōnis. Major constat, Minor probatur. Actualis intellectio creata, actualior intelligitur in linea intelligibili, omni non exprimente actualem

H 3 lem

lem intellectiōnem: Ergo nisi intellectus divinus concipiatur constitutus expressione intellectiōnis actualis, erit conceptibilis perfectio aliqua creata, actualior intellectu divino.

66 Denique suadet conclusio: Ut intellectus divinus haberet rationem potentiae, ex parte rei conceptae, & non solum ex modo nostro significandi, & concipiendi res divinas per similitudinem & analogiam ad creatas, deberet esse fundamentum in Deo, ut illius intellectus conciperetur per modum principii, & causa influentis in divinam intellectiōnem: Sed non est tale fundamentum in Deo: Ergo &c. Major constat, de ratione enim potentiae intellectivae, est influere per modum principii & causa in actua- lem intellectiōnem. Minor autem probatur. In Deo non est fundamentum ut illius intellectiōni aliqua imperfectio à nobis tribuatur: Sed concipi intellectum divinum, ut causam intellectiōnis, & hanc ut ab illo causatam, est concipit imperfectam, dependere enim & causari, maxima imperfectio est: Ergo in Deo non est fundamentum ut illius intellectus concipiatur à nobis, ut intellectiōnis causa, & ejus intellectiō, ut ab intellectu causata.

Confirmatur: Non minor imperfectio est intellectiōnem divinam esse ratione nostrā causatam ab intellectu, quam ratione nostrā cum illo componere: Sed in Deo non est fundamentum, ut ratione nostrā Dei intellectiō cum intellectu componatur: alioquin Deus esset capax compositionis metaphysicae, quae actui puro repugnat, ut ostendimus infra, quando agemus de simplicitate Dei: Ergo non est fundamentum in Deo concipiendi ejus intellectum, per modum principii & causa influentis in divinam intellectiōnem.

Disp.
4. art.
1.

S. II.

Solvuntur objectiones.

67 **O**bjicies primò: Quae differunt definitione, distinguuntur virtualiter in Deo: Sed natura intellectiva, intellectus, & intellectiō in Deo, definitione differunt; natura enim definitur principium radicale intelligendi & operandi; intellectus, facultas proxima ad intelligendum; & intellectiō, ultima actualitas lineae intellectivae: Ergo illa distinguuntur in Deo virtualiter, ac proinde in ipso admittenda est potentia intellectiva, virtualiter ab intellectiōne essentiali distincta.

68 Respondetur primò, negando absolute Majorem, nam essentia & natura definitione differunt, cum illa per ordinem ad esse, haec autem per ordinem ad operationem definiatur, & tamen virtualiter non distinguuntur in Deo, aliàs (ut supra arguebamus) primum Dei attributum, esset conceptus natura.

Respondeo secundò, distinguendo Majorem: quae differunt definitione adaequatā, concedo: in adaequatā, nego. Similiter distinguo Minorem: in Deo natura intellectiva, intellectus, & intellectiō differunt; definitione adaequatā, nego: in adaequatā, concedo.

69 Explicatur: Natura intellectiva, intellectus, intellectiō, species, & objectum, cum ad eandem lineam intellectualem pertineant, identificantur in Deo sine ulla distinctione, etiam virtuali; & distinguuntur solum penes diversa munia in adaequatā quae praesent, & per analogiam ad creaturas, in quibus haec, ratione limitatio-

nis & potentialitatis creaturae, realiter distinguuntur: Unde si natura divina, adaequatē & ut est in se, ac prout à divino intellectu concipitur, definiretur, cum illa sit actus purissimus & infinitus, in tali definitione, deberet ingredi formalissimè ipsum intellectum actualissimum, aliaque formalitates ad lineam intellectualem spectantes: Sed quia à nobis natura divina, in adaequatē definitur, sicut in adaequatē & imperfectè cognoscitur, ideo in ejus definitione tantum exprimitur munus radicis, & causa virtualis, quod gerit essentia divina respectu attributorum, non autem ratio intellectus, vel intellectiōnis, aut speciei; quamvis haec omnia spectent ad eandem lineam, & divinam naturam constituat.

Objicies secundò: Potentia intellectiva, virtualiter ab actuali intellectiōne distincta, nullam dicit imperfectiōnem: Ergo est in Deo admittenda. Consequentia patet, Antecedens autem ostenditur primò. Eo ipso quod principium intellectiōnis, sit cum illa identificatum omni identitati reali, est infinita perfectionis, & supremæ actualitatis: haec enim non possunt realiter identificari, nisi in ente infinito, & actu purissimo: Ergo potentia intellectiva, virtualiter tantum ab actuali intellectiōne distincta, nullam dicit imperfectiōnem.

Confirmatur: Potentia intellectiva virtualiter tantum ab actuali intellectiōne distincta, non caret actuali intellectiōne, nisi tantum quoad explicitum, cum inclusione implicita illius: Sed carentia actualitatis tantum quoad explicitum, cum inclusione implicita illius, imperfectiōnem potentialitatis non dicit: Ergo potentia intellectiva virtualiter ab actuali intellectiōne distincta, nullam dicit imperfectiōnem.

Secundò probatur idem Antecedens principale. Principium virtuale volitionis essentialis, seu natura intellectualis quae sit radicaliter tantum volitiva, admittitur in Deo sine ulla imperfectiōne: Ergo pariter principium virtuale proximum aut radicale intellectiōnis essentialis, nullam in Deo imperfectiōnem importat.

Respondeo negando Antecedens: ad cuius primam probationem, nego etiam Antecedens: ut enim supra ostendimus, de ratione actus purissimi & infiniti est, ut omnes formalitates ad eandem lineam spectantes, identificentur sine distinctione etiam virtuali: undè cum natura intelligens, vis proximè intellectiva, & actualis intellectiō, ad eandem lineam intellectualem pertineant; ponere in Deo potentiam intellectivam, virtualiter ab ejus natura, & actuali intellectiōne distinctam, aliquam dicit imperfectiōnem, actui purissimo repugnantem. Ex quo patet responsio ad confirmationem, Minor enim neganda est, quia (ut supra ostendimus) expressio ultimæ actualitatis propriae lineae, debetur cuilibet perfectioni divinae: alioquin, ut ibidem arguebamus, daretur aliqua creatura, quae in suo conceptu, majorem actualitatem exprimeret, quam divina perfectiō.

Ad secundam probationem principalis Antecedentis, patet etiam responsio: concessio enim Antecedente, consequentia & paritas neganda est. Ratio disparitatis est, quia volitio, cum sit inclinatio consequens ad naturam intellectualem, eamque veluti modificans, & trahens ad aliam lineam, virtualiter distinguitur in Deo à natura, facta autem principium virtuale proximum aut radicale intellectiōnis; cum haec sint

intra

intra eandem lineam: non repugnat autem divina natura, quod nostro modo intelligendi, se habeat ut radix alterius operationis in alia linea; bene tamen quod intra eandem lineam, distinguantur conceptus actus primi & secundi, & principii radicalis & proximi, quia esset in illo genere destruere rationem actus purissimi.

73 Instabis: Scientia, sapientia, prudentia, ars, & intellectus principiorum, pertinent ad eandem lineam intelligendi, & tamen distinguuntur virtualiter, & attributaliter à divina natura: Ergo quamvis natura intelligens, vis proxima intelligendi, & actualis intellectio, sint intra eandem lineam, hoc tamen non obstat, quin ea virtualiter distinguantur.

Respondeo scientiam, sapientiam, prudentiam, artem, & intellectum principiorum esse in eadem linea genericè cum divina natura, nempe in linea intellectuali, & ideo inconveniens non est, quod distinguantur à divina natura, & hæc sit virtuale illorum principium: intellectum autem & intellectioem actualem, esse in eadem linea specificè, ac proinde astruere intellectum in Deo, qui sit virtuale principium intellectioem absq; potentialitate, & consequenter absque imperfectione nemo potest. Ratio autem ob quam intellectus & intellectio, sint intra eandem lineam specificam: secus autem scientia, sapientia, prudentia, ars, ac intellectus principiorum, est quia identitas vel diversitas specifica lineæ divinæ perfectionum, attenditur & desumitur ex identitate, vel diversitate objecti formalis intellectus autem, & intellectio essentialis in Deo, idem objectum formale respiciunt nempe essentiam divinam, ut habet rationem primi veri, & primi intelligibilis: secus autem intellectus principiorum, sapientia, scientia, prudentia, & ars; habitus enim principiorum attingit essentiam divinam, ut immediatè in se cognoscibilem, scientia ut habet rationem cause simpliciter, sapientia ut habet rationem cause altissima, prudentia & ars ut est ratio agibilem & factibilem, ut latius exponemus in Tractatu de scientia Dei.

Disp. 1. art. 2.

74 Objicies tertio: Datur in Deo potentia ad actus notionales, v.g. ad generationem & spirationem, ut expressè docet D. Thomas 1. p. qu. 41. art. 4. Item idem S. Doctor eadem parte qu. 25. art. 1. admittit in Deo potentiam operativam ad extra, & productivam creaturarum: Ergo similiter potest in Deo admitti potentia intellectiva, virtualiter ab intellectu essentiali distincta. Consequentia videtur manifesta, tum ex paritate rationis, tum quia potentia operativa ad extra est intra eandem lineam cum operatione actuali: Ergo similiter quamvis potentia intellectiva sit ejusdem lineæ cum intellectu actuali, constitui debet in Deo, ut virtualiter ab illa distincta.

Respondeo intellectum & voluntatè in Deo, posse dupliciter comparari: Primò in ordine ad actus intelligendi & volendi, quatenus essentialis sunt, & prout respiciunt essentiam divinam, per modum objecti specificativi: Secundò in ordine ad eosdem actus, ut notionales sunt, id est, ut tangentes & connotantes personas procedentes, & productas. Si hoc secundò modo considerentur, habent in Deo rationem potentie generativæ, & spirativæ: quia sicut datur potentia

A ad terminum procedentem & productum, ita & ad actum notionalem, formaliter quæ talis est, & ut connotat personam divinam productam: secus autem si considerentur primo modo, quia sub hac ratione, ab intellectu & volitione essentiali, ne virtualiter quidem distinguuntur.

Ad aliud exemplum de potentia ad extra operativa, similiter dicendum est, quod ad actionem creaturarum productivam, ut formaliter tangit terminum factum, & ad extra productum, vel producendum, datur principium & potentia, sicut ad ipsum terminum: quia sub hac formalitate, & connotatione, virtualiter distinguitur ab intellectu, & voluntate, quæ ut dicemus in Tractatu de scientia Dei, sunt in Deo potentia ad extra operativa, & produciunt res ad extra per actum imperii. Ad ipsam vero actionem, in sua entitate & actualitate, & ut præcisè actus secundus est, non datur potentia in Deo, nisi secundum modum intelligendi & significandi, & non ex parte rei conceptæ, ut expressè docet S. Doctor infra qu. 25. art. 1. ad 3. his verbis: *Dicendum quod potentia in rebus creatis, non solum est principium actionis, sed effectus: sic igitur in Deo salvatur ratio potentie quantum ad hoc quod est principium effectus, non quantum ad hoc quod est principium actionis, nisi forte secundum modum intelligendi &c.*

B Objicies quarto: D. Thomas 1. dist. 7. qu. 75. 1. art. 1. ad 2. dicit, quod inter essentiam & operationem, cadit virtus media, differens ab utraque, in creaturis realiter, in Deo ratione tantum. Ergo D. Thoma inter essentiam divinam & intellectioem, quæ est operatio, mediat facultas proximè intellectiva, virtualiter ab utraque distincta.

Respondent aliqui, D. Thomam loqui de distinctione ex modo significandi, & rationis ratiocinantis; non autem ex parte rei significatæ, & rationis ratiocinatæ, quæ virtualis appellatur.

Sed melius respondetur, D. Thomam ibi manifestè loqui de potentia divina, ut notionalis est, & ut respicit actum generandi: sub qua ratione virtualiter distinguitur à natura divina, ratione connotationis quam dicit ad terminum, seu personam productam, ut antea exposuimus; ac proinde sub hac ratione, veluti mediat inter essentiam & actum notionalem. Unde post verba in argumento relata addit: *Et talis actus est generare, & ideo secundum modum intelligendi, natura non est principium ipsam, nisi mediantè potentia.* Quibus verbis manifestè declarat, se loqui de intellectu divino, per ordinem ad actum notionalem.

ARTICULUS IV.

An in divino intellectu, salvetur formalitas speciei, & habitus?

S. I. Utraque difficultas resolvitur.

76 Dico primò: Salvari in Deo formaliter rationem speciei intelligibilis. Est contra Suarezem disp. 30. Metaph. sect. 15. Herice tract. de scientia Dei, disp. 2. & alios recentiores.

Probatur primò conclusio ex D. Thoma infra quæst. 14. art. 2. ubi docet quod *Deus se per seipsum intelligit*: id est se ut objectum, per seipsum ut spe-

ut speciem, ut ibidem explicat. Et art. 4. in corp. A sic habet: *Vnde cum ipsa sua essentia sit species intelligibilis, ex necessitate sequitur, quod ipsum ejus intelligere, sit ejus essentia, & ejus esse. Et sic patet ex omnibus praemissis, quod in Deo intellectus, id quod intelligitur, species intelligibilis, & ipsum intelligere sunt omnino unum & idem.* Quibus verbis; eodem modo agnoscit in Deo speciem intelligibilem, intellectum & intellectionem: Sed intellectus, & intellectio, verè & propriè reperiuntur in Deo: Ergo & species intelligibilis.

77 Probatum secundò conclusio: Divina essentia unitur mentibus beatorum, ut species, & forma in esse intelligibili, in ordine ad sui visionem, ut docet S. Doctor infra quæst. 1. art. 2. ad 3. & tertio contra Gentes cap. 51. Ergo etiam comparatione intellectus divini gerit munus speciei, & consequenter in Deo in ordine ad intellectionem datur vera ratio speciei, concurrentis ex parte objecti ad intellectionem sui. Patet Consequentia primò, quia si essentia divina respectu intellectus beati gerit munus speciei, hoc nullam importat imperfectionem, ac proinde non debet Deo denegari, in ordine etiam ad propriam intellectionem. Secundò, quia non alia ratione, essentia divina est species respectu intellectus beati, nisi quia se illi repræsentat, & ratione sui unitur in ordine ad claram visionem: Sed divina essentia seipsam etiam intellectui divino repræsentat, & illi ratione sui ungitur per summam identitatem, in ordine ad intellectionem divinam: Ergo gerit munus speciei respectu intellectus divini.

78 Tertio probatur conclusio: Illæ omnes formalitates in Deo admittendæ sunt, quæ in suo conceptu formali nullam involvunt imperfectionem: Sed ratio speciei intelligibilis, in suo conceptu formali, nullam involvit imperfectionem: Ergo formaliter in Deo reperitur. Major constat, Minor probatur. De ratione speciei intelligibilis est objectum repræsentare intellectui, illudque ipsi in esse intelligibili perfectissimè unire, & ex parte objecti ad intellectionem concurrere, ut docent Philosophi in libris de Anima: Sed hæc nullam involvunt imperfectionem Deo repugnantem, ut patebit ex solutione argumentorum, & constat in ipsa visione beatifica, in qua essentia divina hæc omnia munia supplet, ut ostendemus in Tractatu de Visione beata: Ergo ratio speciei intelligibilis in suo conceptu formali nullam involvit imperfectionem.

Disp.
2. art.
3.

79 Dices primò cum Suarez: Concursum speciei supponere indeterminationem in potentia intelligente, unde cum intellectus divinus sit ab intrinseco determinatus ad intellectionem divinæ essentia, concursus speciei in eo necessarius non est.

Sed contra primò: Intellectus beati, lumine gloria illustratus, non magis indifferens ad claram visionem Dei, & tamen concursu objecti indigere, & speciei intelligibilis, à lumine gloria distinctæ, communis est sententia Theologorum, contra Vazquem infra quæst. 12. art. 2. Ergo determinatio potentia non excludit necessitatem speciei concurrentis objectivè ad intellectionem.

Secundò, etià intellectus Angeli est determinatus ad cognitionem propriæ substantia, & tamen indiget concursu speciei & objecti in ordine ad illam, ut cū D. Thoma infra quæst. 56. art.

1. docent omnes ejus Discipuli, & frequentius alii Theologi: Ergo concursus speciei non supponit semper indeterminationem in potentia cognoscente.

Tertio, species servientes fidei in ordine ad actum credendi, non determinant ad illum, nec quoad exercitum, nec quoad specificationem: Ergo absque determinatione salvantur munia speciei in ordine ad intellectionem, & consequenter quamvis essentia divina non determinet intellectum Dei, sed supponat determinationem in ordine ad cognitionem sui, poterit munus speciei subire, & intellectus divinus illius concursu indigere.

B Dices secundò: Quod potentia intellectiva indigeat specie, & concursu objecti, ut principii partialis intellectionis, importare in illam imperfectionem, & limitationem virtutis cognoscitivæ, ac proinde relegandum esse ab intellectu divino, infinito, & summè perfecto.

Sed contra primò: Licet indigere concursu objecti à te realiter distincti, imperfectio sit in potentia, indigere tamen concursu objecti sibi summè identificati, sine ulla prolixâ distinctione, etiam virtuali, nullam dicit imperfectionem: Sed hoc modo à nobis astruitur formalitas speciei in intellectu divino, ut constabit ex infra dicendis: Ergo illa nullam dicit imperfectionem in Deo.

C Secundò: Species non concurrat ad cognitionem, ut supplet defectum potentia, nec ut dans illi virtutem, imò nec facilitatem; sed ut principium tenens ex parte objecti, ut docent Philosophi in libris de Anima: Ergo licet potentia sit unde quaque perfecta in ratione potentia, non excludit concursum speciei in ordine ad cognitionem.

Confirmatur: Licet divinus intellectus sit infinite perfectus, hæc tamen infinita perfectio, non excludit ab illo rationem objecti specificativam, tam motivam, quam terminativam, ut constabit ex dicendis articulo sequenti: Ergo neque rationem speciei. Consequentia patet, tum ex paritate rationis; tum etiam, quia species habet rationem objecti motivi in ordine ad cognitionem.

D Dico secundò: Dari in Deo in linea absoluta speciem expressam; non propriè, & adæquatè, sed inadæquatè & impropiè.

Probatum: Species expressa idem est quod verbum intellectuale: Sed datur in Deo in linea absoluta, verbum impropiè & inadæquatè sumptum: Ergo reperitur in Deo species expressa in ista acceptione. Major constat, Minor probatur primò ex D. Thoma in 1. dist. 27. quæst. 2. art. 2. & quæst. 4. de verit. art. 2. circa finem corporis, ubi sic ait: *Si verbum propriè accipiatur in divinis, non dicitur nisi personaliter: si autem accipiatur communiter, poterit dici essentialiter.*

Secundò probatur: In verbo sumpto adæquatè, duo importantur, nempe ratio repræsentationis actualissimæ objecti, & insuper ratio expressi, realiterque producti à dicente: Sed in Deo, pro priori ad relationes, invenitur ratio intellecti in ultima actualitate, & repræsentationis actualissimæ divinæ essentia, attributorum, & creaturarum; secus autem relatio realis expressi & producti realiter à dicente, nihil enim absolutum est in Deo producibile: Ergo invenitur ratio verbi inadæquatè & communiter, non autem adæquatè & propriè.

Si autem rationem inquiras, cur species im-
pressa,

pressa, propriè & adæquatè Deo in linea absolute attribuitur, secus autem species expressa? Respondebo rationem esse, quod nominibus utendum est ut plures utantur, & maximè SS. Patres; & quia omnes Patres utuntur nomine verbi, prout personaliter dicitur, & ut significat realem relationem realiter expressi & producti, & ut sic non convenit Deo essentialiter, ideo absolute non est dicendum verum, aut species expressa in divinis essentialiter. Species autem impressa, communi usu sumitur pro eo quod est intellectui ratio intelligendi ex parte principii, sive realem relationem, sive rationis tantum, ad intellectionem, & rem intellectam importet; & quia pro priori ad relationes, totum hoc in Deo reperitur, consequens fit ut species impressa absolute essentialiter dicatur. Quæ ratione discriminis usus est D. Thomas quæst. 4. de verit. art. 3. ad 7. ad explicandum, cur absolute concedatur in Deo amor in linea essentiali, secus autem verbum: quia nempe verbum, in communi usu SS. Patrum, realem processionem importat, amor autem solum denotat processionem secundum rationem.

83 Dico tertio: Rationem speciei impressæ & expressæ jam explicatam, non distingui virtualiter in Deo ab ejus essentia, intellectu, vel intellectione; sed tantum distinctione rationis, fundatâ in modo nostro concipiendi res divinas, per similitudinem & analogiam ad res creatas.

Probatur primò ex verbis D. Thomæ in prima conclusione relatis, quibus asserit quod in Deo intellectus, id quod intelligitur, species intelligibilis, & ipsum intelligere, sunt omnino unum & idem. Hac enim particula, omnino, distinctionem omnem, etiam virtuales, videtur excludere, præsertim cum D. Thomas eandem identitatem agnoscat in Deo, inter speciem, naturam, & intellectum, ac inter intellectum, & intellectionem, quæ in illo identificantur sine distinctione virtuali, ut supra ostensum est.

84 Probatur secundò ratione fundamentali, desumpta ex principiis supra statutis: ostendimus enim quod simplicitas & puritas esse divini, requirit summam identitatem earum formalitatum quæ ad eandem lineam pertinent; ita ut à prima potentia usque ad ultimum actum, omnia identificentur perfectissimè, & sine ulla distinctione, etiam virtuali: Atqui gradus intellectivus, hæc omnia intra se directe continet, quasi ad unicam lineam per se pertinentia: nempe naturam, seu radicem intelligendi, potentiam proximam, speciem impressam, objectum intelligibile, actualem intellectionem, & denique speciem expressam, seu verbum, quod est terminus ejus intrinsecus: Ergo hæc omnia in Deo sine ulla distinctione, etiam virtuali, perfectissimè identificantur: Per verbum autem, seu speciem expressam, non intelligimus verbum notionale & personale, quod personaliter distinguitur à dicente, & virtualiter ab essentia divina, sed verbum essentialiter & communitè dictum, quod impropiè & inadæquatè reperitur in Deo, pro priori ad divinas relationes & personas, ut in præcedenti conclusione exposuimus.

85 Dico ultimò: rationem habitus non esse in Deo formaliter, sed tantum eminenter. Est contra Ariagam Tract. de scientia Dei disp. 15. sect. 3. subsectione 4.

Probatur primò: Ratio habitus supponit rationem potentie, cum sit ejus determinatio, &

A cum quilibet habitus ordinetur ad præstandam potentie proportionem, & facilitatem ad actum: Atqui ratio potentie non reperitur formaliter in intellectu divino, sed tantum eminenter, ut supra ostendimus: Ergo nec ratio habitus.

Probatur secundò: Habitus est actus medius inter potentiam & actum, ut docet D. Thomas 1. contra Gent. cap. 92. unde habentes habitum dormientibus comparantur: Sed actus medius inter potentiam & actum, imperfectionem potentialitatis importat, & actui puro repugnat: Ergo & ratio habitus.

Probatur tertio: Habitus ex sua ratione formali supponit potentiam imperfectam in linea potentie: Ergo non potest in Deo formaliter reperiri. Consequentia patet, Antecedens probatur. Habitus ex sua ratione ordinatur ad præstandam potentie virtutem, proportionem, vel facilitatem ad actum: Ergo supponit potentiam de se carentem virtute vel proportione cum actu, vel facilitate ad illum: Sed potentia carens virtute, proportione, aut facilitate ad actum, est imperfecta, ut constat: Ergo habitus ex sua ratione formali supponit potentiam imperfectam.

S. II.
Solvuntur argumenta contra præcedentes conclusiones.

86 **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Species intelligibilis requiritur ad intellectionem, ut vicaria objecti, ejusque similitudo: Sed hæc formalitas non potest salvari in Deo, cum essentia divina immediatè per se ipsam ad intellectionem concurrat: Ergo in Deo ratio speciei intelligibilis nequit formaliter reperiri.

Respondeo primò, negando Majorem: substantia enim Angeli habet rationem speciei intelligibilis in cognitione sui, & tamen non est sui vicaria, nec sui ipsius similitudo.

87 Respondeo secundò: Quod quamvis daretur hoc esse de ratione speciei create, non tamen esset de ratione speciei ut sic, & prout analogicè convenit Deo & creaturis: species enim secundum hunc conceptum analogicè communem, solum importat quod sit perfectissima objecti representatio, & quod illud intelligibiliter unitur cum potentia cognoscente, simulque cum illa ad intellectionem concurrat, quod perfectissimè convenit essentia divina.

88 **O**bjiciunt secundò quidam recentiores Thomistæ, contra tertiam conclusionem: D. Thomas quæst. 7. de potentia art. 6. in 1. sent. dist. 2. quæst. 1. art. 2. & in 3. dist. 3. quæst. 1. art. 1. ad 2. & dist. 2. quæst. 1. art. 3. ad 4. docet quod quia sapientia & bonitas dicuntur de Deo & creaturis, non æquivocè, sed analogicè; & in creaturis ratio sapientie non est ratio bonitatis, differunt in Deo sapientia & bonitas, distinctione rationis ratiocinata: Atqui ratio speciei, ratio nature, & ratio intellectionis, non æquivocè sed analogicè dicuntur de Deo & creaturis, & in creaturis ratio speciei, non est ratio nature, nec ratio intellectionis: Ergo species, natura, & intellectio distinguntur in Deo ratione ratiocinata, id est distinctione rationis cum fundamento in re, quæ virtualis appellatur.

89 Respondeo primò: quod si hic discursus valet, probaret, non solum rationem nature, intellectionis, & speciei, virtualiter in Deo differere, sed etiam rationem essentia, & existentia, & ratio-

80

81

82

& rationem essentia & naturæ, quod tamen à Thomistis communiter non admittitur. Sequela Majoris probatur: quia similiter illa non dicuntur de Deo & creaturis æquivocè, sed analogicè, & in creaturis ratio essentia, non est ratio existentia; sicut nec ratio essentia, ratio naturæ: hæc enim in creaturis realiter, vel saltem virtualiter distinguuntur: Ergo si ex eo quod ratio speciei, naturæ, & intellectiois, de Deo & creaturis non æquivocè, sed analogicè dicuntur, & in creaturis ratio speciei, non est ratio naturæ, nec intellectiois, liceat inferre, hæc virtualiter in Deo distingui: ex eodem principio sequitur, essentiam & existentiam, ac naturam & essentiam, in Deo etiam virtualiter differre.

39 Respondeo ergo secundò, quod quando D. Thomas dicit quod in creaturis ratio sapientia, non est ratio bonitatis, per ly *ratio sapientia*, & *ratio bonitatis*, intelligi debet propria ratio formalis illarum perfectionum, intendit enim S. Doctor, quod quia bonitas & sapientia in rebus creatis, ex propria ratione formali distinguuntur, & non ex sola limitatione & potentialitate creature: eo quod pertineant ad diversas lineas, & diversa objecta formalia respiciant (ut antea exposuimus) ratione ratiocinata, seu virtualiter in Deo distinguuntur. Unde cum natura, species, & intellectio, ad eandem lineam pertineant, & non differant in rebus creatis ex propria ratione formali, sed ex sola limitatione creature, ex hoc D. Thomæ testimonio non licet inferre, hæc in Deo virtualiter distingui.

90 Objicies tertio contra eandem conclusionem: Ratio objecti terminativi distinguitur virtualiter à divina natura: Ergo & ratio objecti motivivi, in qua consistit species intelligibilis. Consequentia tenet ex paritate rationis, Antecedens probatur. Ratio objecti terminativi divinæ intellectiois, est ratio veri increati: Sed ratio veri increati distinguitur virtualiter à natura divina: Ergo & ratio objecti terminativi.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem, distinguo Majorem: Ratio objecti terminativi, est ratio veri increati, ut contracta ad divinam essentiam, concedo: ut habet rationem transcendentis, & ambit naturam, relationes, & attributa divina, nego. Ad Minorem similiter distinguo: Sed ratio veri increati, ut ambit tam absolutam quàm relativam, distinguitur virtualiter à natura divina, concedo: Ut est contracta ad divinam essentiam, nego. Solutio constabit ex dicendis articulo sequenti.

91 Objicies quarto contra ultimam conclusionem: Omnis perfectio simpliciter simplex, est formaliter in Deo, & non tantum eminenter: Sed ratio habitus est perfectio simpliciter simplex: Ergo reperitur formaliter in Deo. Major est certa, & constabit ex infra dicendis, Minor verò probatur. Habitus essentialiter consistit in facilitate ad actum: Sed hæc est perfectio simpliciter simplex, cum melius sit eam habere, quàm eam carere: Ergo ratio habitus est perfectio simpliciter simplex.

Respondeo negando Minorem, ad cuius probationem, distinguo Majorem: Habitus essentialiter importat in potentia facilitatem ad actum, provenientem ab extrinseco, & ratione alicujus formæ superaddite, & realiter aut virtualiter saltem à potentia distinctæ, concedo Majorem. Provenientem ab intrinseco, nego.

A Majorem & Consequentiam. Facilitas enim ab extrinseco proveniens, non est perfectio simpliciter simplex, cum præsupponat essentialiter in potentia quam perficit, aliquam imperfectiorem, nempe difficultatem quam vincat, aut improportionem quam tollat: ut constat in potentia visiva, quæ quia est de se facilis, & proportio nata ad videndum, nullo eget habitu ad elicendam visionem. Inde fallum est quod melius sit talem facilitatem habere, quàm non habere: perfectus enim est habere ab intrinseco, & sine ullo superaddito, facilitatem & proportionem ad actum, quàm ab extrinseco, & per aliquam formam potentia superadditam, & realiter aut virtualiter ab ea distinctam.

ARTICULUS V.

Quodnam sit objectum formale & primarium, tam motivum, quàm terminativum divini intellectus?

§. I.

Referuntur sententia, & prima rejicitur.

Circa hanc difficultatem variè opinantur 92 Authores, omnes tamen sententia, claritatis gratia, ad duas principales revocari possunt, & secunda rursus in tres alias subdividi.

Prima docet objectum primarium intellectus divini, esse ens ut sic, analogicè commune Deo & creaturis. Ita Durandus in 1. dist. 35. quæst. 1. & Nominales ibidem.

Secunda tenet objectum primarium & specificativum intellectus divini, non esse ens in communi, abstrahens à creato & increato, sed ens increatum. Ita communiter docent Theologi cum Sancto Doctore 1. contra Gentes cap. 48. Quia tamen in Deo plures sunt formalitates, nempe natura, ut radix attributorum & relationum; attributa, relationes, & ens divinum & increatum, transcendens omnia quæ sunt in Deo; licet præfati Authores conveniant in assignando pro objecto primario intellectus divini, ens & verum increatum; in constituendo tamen, sub qua formalitate, rationem primarii objecti formatur, in tres dividuntur sententias. Quidam enim rationem entis increati, ut ambientem naturam, attributa & relationes divinas, docent esse objectum formale tam motivum, quàm terminativum divinæ intellectiois. Ita ex nostris docet Gonzalez infra quæst. 14. & ex extraneis Molina, & Ruiz. Alii distinguunt inter objectum formale motivum & terminativum, & docent objectum formale motivum divini intellectus, esse solam Dei essentiam, ut ab attributis, & relationibus virtualiter distinctam: objectum verò formale terminativum, esse naturam, attributa, & relationes; vel ens divinum, ut commune perogicam transcendentiam, omnibus prædicatis divinis. Quæ sententia à quibusdam tribuitur Nazario, sed immeritò: ille enim 1. parte quæst. 14. art. 5. contrav. 2. notab. 6. expressè docet, quod essentia divina est divini intellectus objectum ad quod est motivum, & primario terminativum, & ratio cognoscendi omnia, ut ibidem videri potest.

Alii demum & hæc sententia communior est in Schola Thomistarum, eamque ex extraneis amplectuntur Suarez, Vazquez, & Granada (docet pressa,

naturam divinam, ut ab attributis & relationibus virtualiter distinctam, esse obiectum formale & primarium, tam motivum quam terminativum divini intellectus. Unde

93 Dico primò: obiectum primarium intellectus divini, esse ens increatum, non verò ens ut sic, & ut analogicè commune Deo & creaturis. Ita D. Thomas loco citato, ubi variis rationibus hanc veritatem demonstrat.

Prima & fundamentalis potest sic proponi. Illud est obiectum primarium, & specificativum intellectus divini, quod est per se primò ab illo intellectum: Sed nihil creatum potest esse per se primò à Deo intellectum: Ergo ens creatum, ad obiectum primarium, & specificativum divini intellectus pertinere non potest, sed solum ens increatum & divinū. Major constat, Minor verò probatur. Ut obiectum ali quod, per se primò ab intellectu attingatur, debet per se primò representari per speciem: Sed in intellectu divino, nulla datur species quæ ens creatum per se primò representet: Ergo nihil creatum potest esse per se primò à Deo intellectum. Major constat, nam ex intellectu & specie fit adæquatum intellectiois principium, nec intellectus aliter quam specie obiecti fecundatur, potes est proximè exire in intellectioem: Sed species non potest per se primò intellectum fecundare, nisi in obiectum per se primò ab illa representatum, cum mediâ representatione fecundat: Ergo intellectus non potest per se primò aliquid intelligere, nisi à specie per se primò representetur. Minor verò probatur: in Deo nulla potest dari species creata, sed ipsa divina essentia habet rationem speciei, fecundantis divinum intellectum ad cognoscenda obiecta: Atqui divina essentia nò potest per se primò representare creaturas: Ergo in Deo nulla potest dari species, quæ ens creatum per se primò representet. Major constat, Minor verò, cui soli potest inesse difficultas, probatur primò. Essentia Angeli, ut species, solum se ipsam per se primò representat, alia autem à se, prout in ipsa continetur: Ergo pariter essentia divina, ut species, solum se ipsam potest primariò representare.

Secundò, representatio speciei, vel est ratione similitudinis, vel ratione identitatis cum obiecto: Sed divina essentia nulli rei create potest esse perfectè similis, nec cum illa identificari, ut constat: Ergo essentia divina, nullam rem creatam potest primariò representare.

Tertiò, obiectum per se primò per speciem representatum, debet convenire cum illa saltem in eodem gradu immaterialitatis; ut docet D. Thomas infra quæst. 12. art. 2. inferens ex hoc principio, nullam speciem creatam posse representare quidditative Deum: Sed nihil creatum potest cum divina essentia convenire in eodem gradu immaterialitatis, ut manifestum est: Ergo nihil creatum potest per se primò representari per illam, ut speciem.

Quartò, species est virtus obiecti primariò per ipsam representati, & ut illius virtus ad intellectioem concurrat, ut docent Philosophi in libris de Anima: Sed divina essentia nequit ad intellectioem divinam concurrere, ut virtus alicujus entis creati, ut evidens est: Ergo non potest esse species, per se primò representativa alicujus entis creati.

94 Secunda ratio D. Thomæ, quæ est quinta in ordine, sic ab illo formatur. Primò & per se in-

Tom. I.

A telledum, est perfectio intelligentis: secundum hoc enim intellectus est perfectus, quòd intelligit in actu, quod fit per hoc quòd est unum cum primo & per se intellecto: Sed nihil creatum potest esse perfectio intellectus divini: Ergo nihil creatum potest esse primò intellectum ab ipso, & consequenter solus Deus est obiectum primarium proprii intellectus.

Tertia ratio quam ultimo loco ibidem proponit, sic potest formari. Obiectum primò, & per se ab aliqua potentia attingibile, dat illi specificationem: Sed nihil à Deo distinctum, potest intellectui divino specificationem tribuere: Ergo nihil distinctum à Deo, potest per se primò ab intellectu divino cognosci, & consequenter sola veritas increata, est primarium obiectum adæquatum illius. Minor videtur certa, nam dare specificationem potentia, est in illam exercere veram & propriam causalitatem: nihil autem creatum, potest esse causa vera & propria alicujus perfectionis divinæ; aliàs aliqua divina perfectio, verè & propriè à creaturis dependeret. Major autem probatur: Tum quia est commune Philosophorum axioma, potentias & habitus ab obiectis sumere specificationem, quod intelligendum est de obiectis formalibus & primariis: Tum etiam, quia in hoc obiectum primarium à secundario differt, quòd istud purè terminat actum potentia, illud autem non terminat purè, & consequenter aliquod aliud munus erga potentiam exercet, quàm purè terminare: Sed supra purè terminare, nihil aliud esse potest quàm specificare potentiam: Ergo obiectum primò, & per se, & ratione sui ab aliqua potentia attractum, dat illi speciem.

95 Ultima ratio sumitur ex Tractatu de voluntate Dei: Obiectum enim primarium voluntatis divinæ, non est bonum in communi, abstrahens à creato & increato, sed bonum increatum & divinum: Ergo pariter obiectum primarium intellectus divini, non est verum in communi, abstrahens à creato & increato, sed verum divinum & increatum. Consequentia tenet à paritate rationis. Antecedens autem demonstrari solet in Tractatu de voluntate Dei, & potest breviter hinc suaderi. Obiectum primarium voluntatis est finis, media namque non amantur ratione sui, sed solum ratione finis, & consequenter sunt extra obiectum voluntatis primarium: Sed nulla bonitas, præter incretam & divinam, esse potest finis voluntatis divinæ: *Omnia enim propter semetipsum operatus est Dominus*, ut dicitur Prov. 16. Ergo sola bonitas divina & increata, est obiectum primarium voluntatis divinæ. Alias rationes exponemus in Tractatu de scientia Dei, quando ostendemus Deum non cognoscere creaturas immediate in seipsis, sed solum in seipso, & in essentia sua tanquam in causa.

§. II.

Solvuntur objectiones.

96 **O**bjicies primò cum Durando: Quòd aliqua potentia est perfectior, quòd universalius habet obiectum: Sed intellectus divinus est potentia perfectissima, & verum ut sic, abstrahens à creato & increato, est universalius, quàm verum increatum: Ergo obiectum primarium & specificativum intellectus divini, non est verum increatum, sed abstrahens à creato & increato.

I 2

Confir-

Confirmatur & magis explicatur hæc ratio. Quò potentia est perfectior, ei debet correspondere perfectius objectum: Sed objectum quo est universalis, eò est perfectius: Ergo potentia perfectissima, qualis est intellectus divinus, assignari debet objectum universalissimum, quale est ens abstrahens à creato & increato. Major constat, Minor probatur. Quò objectum est abstractius, eò est perfectius: Sed quò universalis est, eò abstractius est: Ergo quò est universalis, eò est perfectius.

97 Ad obiectionem distinguo Maiorem: Quò aliqua potentia est perfectior, eò universalis habet objectum; universalitate prædicationis, nego: universalitate continentia, & causalitatis, concedo. Ad Minorem similiter distinguo: Verum abstrahens à creato & increato, est universalis vero increato; universalitate prædicationis, concedo: universalitate continentia & causalitatis, nego. Nam verum increatum, cum sit prima causa, & prima mensura totius veritatis creatæ & participatæ à rebus, eminenter actualissimè continet omne verum creatum, ad quòd secundariò intellectus divinus se extendit. Ex quo patet responsio ad confirmationem, concessa enim Maiori, distinguenda est Minor. Quò objectum est universalis, continentia & causalitate, eò est perfectius, concedo Minorem. Quo est universalis prædicatione, nego Minorem. Ad cuius probationem, distinguo Maiorem: Quò objectum est abstractius abstractione formali, eò est perfectius, concedo: Quò est abstractius abstractione potentiâ, nego: quâ distinctione applicatâ Minori, debet negari Consequentia.

98 Obijcies secundò: Objectum adæquatum alicuius potentia, debet sub se continere omnia quæ possunt ab illa attingi: Sed verum increatum non continet sub se omnia, quæ possunt ab intellectu divino cognosci: Ergo non est objectum adæquatum intellectus divini, sed ens abstrahens à creato & increato. Minor patet, nam intellectus divinus non solum cognoscit Deum, sed etiam creaturas, secundum proprias rationes: Atqui creaturæ non continentur sub ente increato, bene tamen sub ente ut sic abstrahente à creato & increato: Ergo ens increatum non continet omnia quæ attingit intellectus divinus. Maior autem probatur: Objectum adæquatum non potest excedi à potentia, aliàs adæquatum cum illa non erit: Sed si non contineat omnia quæ potentia valet attingere, exceditur à potentia: Ergo debet illa omnia continere.

Respondeo distinguendo Maiorem: Objectum adæquatum extensivum, concedo: objectum adæquatum specificativum, subdistinguo Maiorem: debet sub se continere &c. continentia formali aut eminentia, transeat: continentia determinatè formali, nego Maiorem. Et sub eadem distinctione Maioris, distinguo Consequentiam: non est objectum adæquatum, extensivum, concedo: adæquatum, specificativum, nego.

99 Explicatur: In qualibet potentia vel habitu, duplex solet distinguere objectum: unum quòd dicitur adæquatum specificativum, à quo potentia vel habitus, suam specificationem desumit; & aliud quòd appellatur adæquatum extensivum, ad quòd potentia vel habitus potest se extendere primariò, vel secundariò, nec potest extra eius limites ferri. Quia ergo, licet intellectus divinus Deum & creaturas cognoscat, spe-

ciem tamen à creaturis non accipit, nec per se primò illas attingit, sed tantum secundariò, & quatenus continentur in essentia divina tanquàm in causa, ut ostendemus in Tractatu de scientia Dei, obiectum adæquatum specificativum intellectus divini, est sola increata veritas, quamvis obiectum adæquatum extensivum, sit verum ut sic, prout abstrahit à creato & increato. Quòd magis explicari & illustrari potest in obiecto intellectus nostri: ut enim docetur in Metaphysica, nos ter intellectus non specificatur ab ente communi enti reali & rationis; & tamen secundariò ens rationis cognoscit, propter habitudinem quam importat ad ens reale, & dependentiam ab illo. Similiter Metaphysica adæquate specificatur ab ente reali, & tamen secundariò ens rationis considerat, & de illo passiones demonstrat, quia ens rationis ab ente reali dependet, & ad illius instar confingitur. Sicut ergo ens rationis formaliter continetur sub obiecto extensivum intellectus nostri, & tamen non pertinet ad obiectum specificativum illius: ita creaturæ formaliter continentur sub obiecto extensivum intellectus divini, non tamen sub obiecto primario & specificativo illius. Et sicut salvatur in ente reali esse obiectum specificativum adæquatum intellectus creati, quamvis ens rationis cognoscat; quia illud cognoscit per ordinem ad ens reale, & per speciem illius: ita in veritate increata salvatur esse obiectum adæquatum specificativum intellectus divini: quia creaturas solum secundariò cognoscit, & illas considerat in veritate increata, & per speciem illius.

Obijcie terriò: Ens commune Deo & creaturis cognoscitur ab intellectu divino, primariò & ratione sui. Ergo est objectum illius primarium. Consequentia patet, Antecedens probatur. Deus cognoscit omne verum, omni modo quò est cognoscibile: Sed ens ut commune Deo & creaturis, est cognoscibile primariò, & ratione sui; & sic de facto cognoscitur ab intellectu creato: Ergo ens commune Deo & creaturis cognoscitur ab intellectu divino, primariò & ratione sui.

Respondeo, negando Antecedens, ad cuius probationem distinguo Maiorem: omni modo quò est cognoscibile absolute, & à quovis intellectu, nego Maiorem: omni modo quò est cognoscibile ab intellectu divino, concedo Maiorem, & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Nam licet ens ut sic possit cognosci primariò & ratione sui ab intellectu creato, non tamen à divino, quia in tali cognitione multiplex imperfectio importatur: est enim confusa & potentialis, non exprimens, sed tantum implicite importans differentias contractivas; est etiam dependens in sua specificatione ab aliquo prædicato quòd non exprimit infinitam perfectionem, & quòd est negativè creatum, hoc est non dicens perfectionem increatam; & insuper ex tali cognitione arguitur possibilis dependentia ab ente positivo creato in specificatione cognitionis divina; cum ens creatum sub ente ut sic contineatur, & potentia attingens per se primò aliquam rationem communè, possit primariò circa illius inferiora versari.

Dices: Ens ut sic, & prout abstrahit à creato & increato, non potest cognosci ab intellectu divino secundariò, & tanquàm obiectum materiale, eò modo quò creaturæ ab illo cognoscuntur: Ergo debet ab illo attingi primariò, & ratione sui: & sic

& sic erit eius objectum primum, & specificum.

Respondet ens ut sic posse dupliciter sumi: primum secundum quod implicite includit, secundum pro eo quod explicat: primo modo sumptum, cognoscitur ab intellectu divino partim primario, prout nempe includit Deum; & partim secundario, prout scilicet includit creaturas: secundo autem modo sumptum, non cognoscitur omnino primario, nec proprie secundario, sed tanquam predicatum inclusum in objecto primario, ad eum modum quo partes physicae vel metaphysicae cognoscuntur in toto.

102 Instans: Scientia divina attingit primum ens ut sic, Deo & creaturis commune: Ergo & intellectus divinus. Consequentia patet, tum ex B paritate rationis, tum quia objectum particularis virtutis, qualis est scientia, non potest esse universalis objecto potentiae in qua talis virtus residet. Antecedens vero probatur: Scientia Dei formaliter est Metaphysica, cum haec sit perfectio simpliciter simplex, quae formaliter reperitur in Deo: Sed Metaphysica attingit primum ens ut sic, Deo & creaturis analogice commune, cum illud sit proprium eius objectum: Ergo & scientia Dei.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem, nego Majorem; cum enim Metaphysica in suo conceptu formali involvat aliquam imperfectionem, nempe specificationem, & dependentiam ab ente ut sic, quod est potentiale, & implicite involvens ens creatum, non est perfectio simpliciter simplex, nec continetur in Deo formaliter, sed tantum eminenter: quatenus scilicet scientia divina omnia cognoscit sub altiori & actualiori ratione, nempe entis divini, in quo eminenter continentur.

§. III.

Objectum formale motivum divini intellectus explicatum.

103 Deo secundum: Objectum formale motivum divini intellectus, est sola divina essentia, ut distincta virtualiter a relationibus, & attributis.

Probatur conclusio ratione fundamentali: Illud habet rationem objecti motivi intellectus, quod est species, vel gerit vices speciei intelligibilis, & intellectum ad intelligendum movet, & fecundat; concurratque cum illo ad intellectionem: Sed sola divina essentia, ut distincta virtualiter a relationibus & attributis, est species qua intellectus divinus fecundatur ad intellectionem; & cum ipso ex parte principii ad intellectionem concurrat: Ergo sola divina essentia sic sumpta, est objectum formale motivum intellectus divini. Major constat ex Philosophia, Minor autem, in qua est difficultas, ostenditur primo. Quamvis Angelus comprehendens seipsum, non solum substantiam suam, sed etiam proprietates, & cetera praedicata ad ipsum pertinentia cognoscat; sola tamen Angeli substantia gerit vices speciei ad haec omnia cognoscenda: Ergo pariter, quamvis Deus seipsum comprehendens, non solum essentiam suam, sed etiam attributa & relationes cognoscat, sola tamen essentia, ut ab illis virtualiter distincta, est species qua divinus intellectus intelligit.

Secundo probatur eadem Minor: Divina essentia, quia continet eminenter creaturas, est

A species qua Deus illas intelligit, ut supra arguebamus: sed essentia divina, ut distincta virtualiter a ceteris praedicatis, illa perfectissime continet: Ergo est species ad illorum cognitionem.

Tertio probatur ex fundamentis articulo praecedenti statutis: Ostendimus enim speciem intelligibilem in Deo non distingui virtualiter ab eius essentia, intellectu, & intellectione; cum haec ad eandem lineam intellectualem pertineant, & idem objectum formale respiciant: At si species intelligibilis non esset sola divina essentia, sed etiam relationes & attributa, distingueretur virtualiter a natura Dei, & ab eius intellectu, & intellectione, ut constat; cum attributa & relationes in Deo virtualiter distinguantur ab essentia, & ab intellectione constitutiva illius: Ergo sola divina essentia habet in Deo rationem speciei, non vero attributa, vel relationes.

Confirmatur, & magis illustratur haec ratio: Quia intellectus divinus est in sua linea formaliter simpliciter infinitus, non datur in Deo intellectus multiplex virtualiter, sed unus, non solum reali, sed etiam virtuali unitate: At divina essentia, ut species, est infinita simpliciter in ratione & linea speciei: Ergo in hac ratione est una reali & virtuali unitate: At qui si non sola essentia divina, ut ab aliis virtualiter distincta, sed aliae divinae formalitates obtineant rationem speciei, non esset in Deo una species unitate virtuali, sed multiplex virtualiter; quae enim essentiae, attributis, & relationibus, quatenus continguntur, conveniunt, virtualiter multiplicantur in Deo: Ergo sola Dei essentia, ut virtualiter a relationibus & attributis distincta, est species qua divinus intellectus intelligit.

Confirmatur amplius: Si relationes divinae, non solum ratione essentiae, sed etiam ratione sui, secundum id quod superaddunt essentiae, & lineae absolutae, essent species qua Deus intelligeret; sequeretur non solum virtualiter, sed etiam realiter multiplicari rationem speciei in Deo: Consequens est falsum: Ergo & Antecedens. Falsitas Consequentis est manifesta, non enim minus inconveniens videtur, multiplicari in Deo realiter speciem intelligibilem, quam intellectum, vel intellectionem. Sequela vero probatur: quae conveniunt relationibus divinis, ratione illius quod addunt supra essentiam & lineam absolutam, realiter multiplicantur: Ergo si illis convenit ratione superadditi ad praedicata absoluta, ratio speciei, realiter multiplicatur species in Deo.

Probatur secundum conclusio, & amplius demonstratur divinas relationes non posse habere rationem speciei, nec consequenter objecti motivi, respectu divini intellectus. Species est principium quo intelligendi: Sed relationes divinae non sunt principium quo intellectionis essentialis: Ergo ratione sui non sunt species, nec gerunt munus speciei. Major constat ex Philosophia, Minor autem probatur. Absoluta sunt priora notionalibus in Deo, & consequenter nequeunt ab illis esse ut a principio; nam principium prius est eo quod est a principio: Sed intellectio essentialis in Deo est absoluta: Ergo relationes non possunt esse principium quo illius.

Probatur tertio: Si relationes in divinis haberent rationem objecti motivi, & speciei intelligibilis, sequeretur quod una persona, ratione

suæ substantiæ relativæ, per quam constitui-
tur, & ab alia distinguitur, posset habere aliquæ
concursum effectivum, & aliquam operationem
ad extra, quæ non esset communis aliis, sed ei
propria & peculiaris; quod est contra commu-
nem sententiam Theologorum, qui docent ope-
ra Dei ad extra esse indivisa, & toti Trinitati
communis. Sequela Majoris probatur; si enim
paternitas v.g. ut virtualiter distincta ab essen-
tia, & realiter à filiatione, & spiratione passiva,
haberet rationem speciei, & objecti motivi in
intellectione divina, posset etiam gerere vices
speciei in intellectione creata, v.g. in visione
beatifica: Sed hoc supposito, Pater haberet ali-
quam operationem, & concursum effectivum
ad extra, qui esset illi proprius, & qui non con-
veniret Filio & Spiritui Sancto: Ergo & c. Ma-
jor constat, idcirco enim divina essentia supplet,
vel saltem supplere potest vices speciei impressæ
in visione beatifica, quia habet rationem speci-
ei in intellectione divina, cujus visio beatifi-
ca est quædam participatio: Ergo, similiter si
paternitas, ut virtualiter distincta ab essentia,
habeat rationem objecti motivi, & speciei in-
telligibilis respectu divinæ intellectionis, idem
poterit præstare in intellectione creata, & gere-
re vices speciei in visione beatifica. Minor au-
tem, in qua est difficultas, sic ostenditur. De ra-
tione speciei intelligibilis est concurrere effecti-
vè ad intellectionem, juxta communem senten-
tiam: sicut enim ex concursu maris & feminae
gignitur proles, ita ex objecto & potentia pari-
tur notitia, ut dicit Augustinus: Ergo si pater-
nitas, ut distincta virtualiter ab essentia, & real-
iter à filiatione & spiratione, possit in visione
beatifica gerere vices speciei intelligibilis, Pater
in divinis poterit habere aliquem Concursum
effectivum, & aliquam operationem ad extra,
quæ toti Trinitati non erit communis, sed ei pec-
uliaris & propria.

108 Probatur quartò conclusio: Illud est objectum
formale motivum divinæ intellectionis, in quo
Verbum Divinum per se primò assimilatur Pa-
tri: Atqui non assimilatur per se primò in attri-
butis, & multò minus in relationibus; aliàs
communicaretur Filio paternitas, sicut natura:
Ergo objectum motivum divinæ intellectionis
est sola essentia divina, ut distincta virtualiter à
relationibus & attributis. Minor patet, Major
probatur. Secunda persona procedit ut Filius, &
ut Verbum, seu species expressa: Sed Verbum,
aut species expressa, per se primò assimilari deb-
bet objecto formali motivo, & speciei impressæ;
& actualissimè exprimere ac representare
quæ ab ipsa specie intelligibili per se primò re-
presentantur: Ergo illud est objectum formale
motivum divinæ intellectionis, in quo Verbum
Divinum per se primò assimilatur Patri.

Deniq; probatur conclusio: Objectum moti-
vum intellectus divini, vel sunt omnia attribu-
ta, vel nullum, cum de omnibus eadem militet
ratio: Sed est aliquod attributum, cui repugnat
esse objectum formale motivum intellectus divi-
ni: Ergo id omni attributo repugnat, & con-
sequenter sola divina essentia, ut distincta vir-
tualiter ab attributis, est objectum formale moti-
vum intellectus divini. Major constat, Minor
probatur. Cui repugnat ad intellectionem actua-
lem movere, repugnat esse objectum moti-
vum intellectus: Sed volitioni divinæ repugnat
ad intellectionem movere, cum volitio sit intel-

lectione, saltem naturæ, posterior, illam que ne-
cessario supponat, vel, ut causam effectivam,
vel saltem ut regulam à qua dirigatur: Ergo vol-
itioni divinæ repugnat esse objectum motivum
intellectus divini.

Dices: Spiritus Sanctus procedit à Filio in ge-
nere principii productivi, & quasi effectivi; &
tamen Filius procedit ex cognitione non solius
Patris, sed etiam Spiritus Sancti (ut frequen-
tius docent Theologi) & consequenter à Spiri-
tu Sancto, ut objecto cognito procedit: Ergo
quamvis cognitio sit principium regulans, imò
efficiens volitionem, ut aliqui existimant, pote-
rit à volitione, ut ad objecto causari, & objecti-
vè moveri.

Respondeo Spiritum Sanctum non esse ob-
jectum motivum cognitionis ex qua Verbum
procedit, sed tantum terminativum: objectum
autem purè terminativum, non concurrat effec-
tivè ad volitionem, nec ad terminum illius:
quare ex eo quod Verbum Divinum, ex cog-
nitione Spiritus Sancti procedat, non sequitur
Spiritum Sanctum esse principium illius. Cæte-
rum objectum motivum efficienter ad cog-
nitionem concurrat: cum ergo stare non possit,
quòd cognitio regulans volitionem, à volitione
regulata efficiatur, divina volitio non potest ha-
bere rationem objecti motivi, respectu intel-
lectionis divinæ; quamvis Spiritus Sanctus sit
objectum terminativum illius cognitionis, ex
qua Verbum procedit.

S. I V.

Præcipuæ objectiones solvuntur.

Objicies primò: Essentia divina habet ratio-
nem speciei, & objecti motivi divinæ intel-
lectionis, prout est in se; quod enim sit ob-
jectum motivum, non convenit ei per nostram
considerationem: Sed essentia divina, ut est in
se, est attributa & relationes, cum ab illis solùm
per rationem nostram distinguitur: Ergo essen-
tia divina, ut habet rationem speciei, & objecti
motivi divinæ intellectionis, attributa & rela-
tiones includit.

Respondeo concessâ Majori, distinguendo
Minorem: Essentia divina ut est in se, est attri-
buta & relationes, identitate reali formali, con-
cedo Minorem: virtuali, nego Minorem, &
consequentiam. Ut enim essentia divina moveat
ad intellectionem, & non attributa & relatio-
nes, sufficit virtualis distinctio, quamvis moveat
prout est in se: sicut virtualis distinctio paterni-
tatis ab essentia, sufficit ut hæc communicetur
Filio, & non communicetur paternitas; & dis-
tinctio virtualis naturæ à personalitate Filii,
sufficit ut hæc immediate uniatur humanitati,
natura verò mediatè; distinctio etiam virtualis
inter veritatem & bonitatem divinam, sufficit ut
veritas & non bonitas specificet intellectum, &
bonitas & non veritas specificet voluntatem, ut
constabit ex dicendis disputatione sequenti.
Unde sicut ista consequentia non valet: Intel-
lectus specificatur à veritate ut est in se: Veri-
tas ut est in se, est bonitas: Ergo specificatur à bo-
nitate; quia veritas à bonitate virtualiter distin-
guitur: ita consequentia contra nos facta non
tenet, ob similem distinctionem, quæ inter es-
sentiam, attributa, & relationes versatur.

Dices: Quia divina essentia in se terminat vi-
sionem beatam, & in se est attributa & relatio-

nes inferunt nostri Thomistæ infrà quæst. 12. A
non posse videri essentiam, non visis attributis
& relationibus: Ergo pariter ex eo quod moveat
intellectum divinum, ut in se est, & ut sic sit at-
tributa & relationes, rectè inferitur non posse es-
sentiam movere ad intellectum, nisi etiam at-
tributa & relationes ad eam moveant.

Respondeo negando consequentiam & pa-
ritatem: Ratio discriminis est, quia in termi-
nando cognitionem intuitivam, conveniunt om-
nes Deiformitates, secus autem in moven-
do; & ideo non potest una terminare cognitio-
nem intuitivam, altera non terminante: potest
autem una movere, altera non movente; etsi
prouin se moveant. Sicut non potest veritas di-
vina videri, latente bonitate: potest autem spe-
cificare intellectum, tanquam ratio formalis
sub qua, bonitate non specificante: cujus ratio
alia esse nequit, nisi quia in terminando conve-
niunt, secus in specificando.

112 Obijcies secundò: Objectum primarium,
motivum vel terminativum intellectus divini,
debet esse perfectissimum quæ excogitari
possunt: Sed ens divinum, ambiens natu-
ram divinam, relationes, & attributa, est om-
nium perfectissimum: Ergo est objectum pri-
mariū intellectus divini. Major videtur certa,
quia intellectiōni perfectissimæ assignari debet
perfectissimum objectum. Minor etiam patet,
quia ens divinum sic sumptum, est omnibus mo-
dis infinitum, cum non solum includat perfe-
ctiones spectantes ad lineam naturæ, sed etiam
illas quæ pertinent ad rationes attributales.

Confirmatur: Ens divinum, ut ambiens natu-
ram, relationes, & attributa, est actus purissi-
mus, omnemque potentialitatem excludens:
Ergo habet actualitatem requisitam ad ratione
objecti formalis & primarii, motivi, vel termi-
nativi intellectus divini.

113 Respondeo primo distinguendo Maiorem:
Debet esse omnium perfectissimum, quod pos-
sit habere rationem speciei intelligibilis, & iden-
tificari cum intellectu, sine distinctione virtu-
ali, concedo Maiorem. Si non possit habere hæc
duo, nego Maiorem. Ens autem divinum, ut
ambit relationes & attributa, illas conditiones
non habet, quia non identificatur cum intel-
lectu divino, sine distinctione virtuali, nec ha-
bet ratione speciei intelligibilis: alioquin rela-
tio Spiritus Sancti esset objectum motivum cog-
nitionis essentialis, ut est in Patre, & sic prius
naturæ deberet esse productus Spiritus Sanctus,
quam à Patre cognosceretur.

Secundò responderi potest, & in idem redit,
objectum per se primò motivum divini intelle-
ctus, debet esse omnium perfectissimum, quod
sit eiusdem puritatis & immaterialitatis cum in-
tellectu, concedo Maiorem. Si non sit, nego
Maiorem. Ens autem divinum, ut ambit natu-
ram, relationes, & attributa non est eiusdem pu-
ritatis, & immaterialitatis cum intellectu divi-
no, ut constabit ex dicendis §. sequenti.

Ad confirmationem dicendum: quod licet at-
tributa & relationes habeant puritatem & actua-
litatem infinitam, quatenus apta sunt sibi reali-
ter identificare existentiam increatam, tamen
non habent tantam in propria linea attributi,
quantam habet essentia in linea naturæ, & quan-
ta requiritur ad rationem speciei & objecti mo-
tivi: quandoquidem non identificant sibi suam
existentiam, sine distinctione virtuali, sicut facit

essentia. Adde quod essentia divina non obtinet
rationem speciei, & objecti motivi, tam respec-
tu sui, quam attributorum & relationum, ex
eo solum quod est actus purissimus, & summe
immaterialis, sed quia est actus purus, omnes
Dei perfectiones radicaliter continens. Sicut
enim licet natura Angeli, & illius proprietates,
in eodem gradu immaterialitatis conveniant;
sola tamen natura unitur intellectui proprio ut
species, quia est radix cæterarum perfectionū:
ita quamvis daretur, quod attributa & relatio-
nes essent eiusdem immaterialitatis & puritatis
ac divina essentia, illa tamen sola esset species,
quæ divinū intellectus omnia Dei prædicata
cognoscit; quia est radix omnium illorum, ac
proinde sufficiens ad omnia representanda.

115 Obijcies tertio: De ratione objecti formalis,
tam motivi, quam terminativi, est distingui real-
iter, vel saltem virtualiter, ab intellectu:
Sed divina essentia ne virtualiter quidem ab in-
tellectione differt; cum hæc sint intra eandem
lineam, & cum divina intellectio (ut supra o-
stendimus) sit naturæ divinæ constitutiva: Ergo
divina essentia non potest esse objectum moti-
vum vel terminativum divinæ intellectiōnis.
Minor constat ex supra dictis, Major verò pro-
batur. Objectum motivum se habet in princi-
pium realiter, vel saltem virtualiter influens in
intellectionem, mediante specie intelligibili,
quæ intellectum complet & fecundat; item ob-
jectum formale terminativum, specificat ipsam
cognitionem: Sed specificatio, & realis, aut vir-
tualis influxus in cognitionem, sine reali, vel
saltem virtuali distinctione, salvari nequeunt:
Ergo de ratione objecti motivi est distingui,
virtualiter saltem, ab intellectu.

116 Respondeo negando Maiorem: Cum enim
intellectus intelligendo fiat res intellecta, ut
docent Philosophi in libris de Anima, formalis
ratio objecti non petit essentialiter distinctione
realem, aut virtuales ab intellectu & intel-
lectione, sed potius unitatem & identitatem: di-
stinctio verò & divisio inter illa, nascitur ex im-
perfectione & limitatione creaturæ, ut docet D.
Thomas infrà quæst. 14. art. 2. Itaque tantum
abest quod intellectio, ut est analogice commu-
nis Deo & creaturis, in supremo suo analogato
(scilicet Deo) postulet ab objecto intellecto,
realiter aut virtualiter distingui, quin potius pe-
tat oppositum, ut eruditè docent Salmanticen-
ses Tract. 3. de scientia Dei disp. 3. dubio 2. §. 2.
& 4. Ad probationem eiusdem Majoris respon-
detur ex illorum doctrina, objectum motivum
vel terminativum, quod est tale formaliter tan-
tum, debere ab intellectu realiter, aut saltem
virtualiter distingui, secus tamen illud quod est
tale formaliter eminenter: ed quod illud non in-
fluat in cognitionem, nec eam terminet, aut
specificet formaliter, aut virtualiter, sed tan-
tum æquivalenter. Essentia autem divina, so-
lum habet rationem objecti motivi, vel termi-
nativi divini intellectus, formaliter eminenter
quatenus eadem entitas & formalitas in Deo
præstat diversa munia, quæ in rebus creatis per
diversas entitates aut formalitates exercentur.
Hæc responsio illustrari potest exemplo existen-
tiæ, quæ licet in rebus creatis, realiter, aut sal-
tem virtualiter, ab essentia distinguatur: ed
quod habeat rationem termini respectu illius,
illa tamen secundum communiorē Thomista-
rum sententiam, ne virtualiter quidem differt
in Deo

in Deo ab ejus essentia, quia non habet respectu A illius rationem termini formaliter, sed formaliter eminenter.

§. V.

Resolvitur alia difficultas, & explicatur objectum formale terminativum intellectus divini.

117 **D**ico tertio: Objectum formale terminativum, intellectus divini, non esse ens divinum ut sic, ut complectitur relationes & attributa, sed essentiam divinam, ut à relationibus & attributis virtualiter distinctam.

Probat^rur primò conclusio ex principiis supra statutis: Ut enim supra ostendimus, intellectus & objectum ejus primarium, debent convenire in gradu immaterialitatis: Sed sola divina essentia, cum divino intellectu in gradu immaterialitatis convenit: Ergo illa sola est objectum formale primarium intellectus divini. Minor probatur: Intellectus & intellectio divina, cum constituent metaphysicè naturam Dei, sunt re & ratione indistincta à sua existentia, & ultima actualitate, attributa autem, & relationes, in Deo virtualiter distinguuntur ab existentia, cum existant per existentiam ipsius essentia, ut certum est de attributis, & ostendemus de relationibus in Tractatu de Trinitate: Ergo non sunt in eodem gradu actualitatis cum intellectu divino, nec consequenter in eodem gradu immaterialitatis.

Disp. 3.
art. 6.

118 **P**robatur secundò conclusio: Intellectio divina non distinguitur virtualiter à suo objecto primario: At si illud includeret formaliter relationes & attributa, divina intellectio virtualiter ab illo distingueretur: Ergo objectum formale terminativum intellectus divini, non includit relationes & attributa. Minor constat: relationes enim & attributa ab intellectione divina virtualiter distinguuntur. Major verò probatur: Intellectio divina (ut supra ostendimus) est divina natura constitutiva, ac proinde nihil supponit prius ratione: Sed hoc esset falsum, si virtualiter distingueretur à suo objecto formali terminativo; objectum enim ab intellectione virtualiter distinctum, est prius illà, quandoquid est veluti causa illius: Ergo intellectio divina non distinguitur virtualiter à suo objecto primario.

119 **P**robatur tertio conclusio ratione fundamentali. Illud est objectum formale terminativum alicujus potentia, quod ratione sui ab illa attingitur, & ratione cujus cetera attinguntur ab illa: Sed essentia divina, ratione sui à divino intellectu attingitur, attributa verò & relationes, ratione essentia: Ergo hæc, ut ab illis virtualiter distincta, est objectum formale terminativum intellectus divini. Major constat exemplò colorati, quod est objectum formale terminativum potentia visiva, quia per se primò, & ratione sui, ab illa attingitur, cetera verò ratione eius. Minor etiam est evidens quantum ad primam partem, quæ asserit quod essentia divina ratione sui attingitur à divino intellectu: probatur verò quantum ad secundam, quæ affirmat attributa & relationes ratione essentia attingi. Quod ratione sui non representatur intellectui divino, sed ratione essentia, non cognoscitur ratione sui, sed ratione essentia: Atqui attributa & relationes, non ratione sui, sed ratione essentia representantur intellectui divino: Ergo non ratione sui, sed ratione essentia cognoscun-

tur. Major est certa, nam idem ordo servatur inter objecta, in terminando cognitionem, ac in terminando representationem: unde quia ens rationis non representatur per propriam speciem, sed per speciem entis realis, ad cuius similitudinem conformatur, non primario, sed secundario ab intellectu nostro cognoscitur: nec alia ratione creatura secundario cognoscuntur à Deo, nisi quia secundario representantur per speciem, quæ divina intellectus intelligit. Minor verò probatur. Species quæ Deus intelligit, est sola divina essentia, ut §. præcedenti ostendimus: Sed divina essentia, ut speciem intelligibilis, seipsam solum primò representat, alia verò ratione sui, vel quia illa eminenter continet, ut creaturas; vel quia in illis intimè includitur, ut attributa & relationes: Ergo attributa & relationes, non ratione sui, sed ratione essentia, intellectui divino representantur.

Confirmatur primò: Quia substantia Angeli non est species per se primò ordinata ad representandum, primò representat se, proprietates autem, & alias perfectiones, non ratione illarum, sed ratione sui: At divina essentia est species, non ordinata per se primò ad representandum alia; hæc enim ordinatio est imperfectio, soli enti intentionali conveniens: Ergo primò representat se, attributa verò & relationes solum secundario, & ratione sui.

Confirmatur secundò: Quia creatura cognita à Deo, non ununtur ratione sui, ut species cum divino intellectu, non representantur ratione sui, sed ratione essentia: Atqui etiam attributa & relationes, non ununtur ratione sui ut species, sed ratione essentia divina: Ergo non ratione sui, sed ratione essentia representantur.

Probat^rur ultimò conclusio, & rursus demonstratur, quod essentia divina sit intellectui divino ratio objectiva cognoscendi relationes & attributa, & consequenter ejus objectum formale terminativum. In primis enim, quia divina essentia est infinita simpliciter in ratione speciei, non tantum est ratio cognoscendi seipsam per modum speciei, sed etiam creaturas. & omnia alia quæ cognoscuntur à divino intellectu: Sed etiam in ratione objecti est infinita simpliciter: Ergo non tantum est ratio objectiva cognoscendi seipsam, sed etiam relationes & attributa, omneque objectum à divino intellectu cognoscibile.

Secundò: Quia ens reale ut sic, ratione sui cognoscitur à nostro intellectu, & alias per transcendentiam includitur in omni entitate creata, est illi ratio sufficiens cognoscendi quamlibet entitatem creatam: Sed divina essentia ratione sui cognoscitur à divino intellectu, & alias transcendit omnem perfectionem, & formalitatem divinam: Ergo est ratio objectiva intellectui divino cognoscendi omnem Dei formalitatem.

Tertio: Ideo divina essentia est intellectui divino ratio ex parte objecti cognoscendi creaturas, quia illas continet eminenter: Sed etiam continet radicaliter attributa, & relationes: Ergo est ratio objectiva intellectui divino terminandi illorum cognitionem. Minor est evidens: Major verò patebit ex dicendis in tractatu de scientia Dei disputatione secunda, articulo primo & secundo, ubi variis rationibus, & SS. Patrum autoritatibus ostendemus, Deum non cognoscere creaturas immediatè in seipsis sed solum in seipso, & in essentia sua tanquam in causa.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Objectum formale terminativum potentie, debet esse commune omni objecto materiali à tali potentia inspecto: Sed essentia divina, ut virtualiter à relationibus & attributis distincta, non est communis omni objecto materiali, à divino intellectu inspecto, bene tamen ens divinum ut sic: Ergo istud, & non illa, est objectum formale terminativum intellectus divini. Minor probatur, nam attributa & relationes sunt objecta veluti materialia divini intellectus: Sed de illis non prædicatur essentia, quatenus ab illis virtualiter distincta, bene tamen ens divinum: Ergo, &c.

122. Confirmatur: Illud est objectum formale terminativum alicujus potentie, cum quo convertitur ratio formalis sub qua specificativa illius: Sed ratio formalis sub qua intellectus divini, non convertitur cum essentia, ut distincta ab attributis, sed cum ente divino transcendenti: Ergo istud est objectum formale terminativum intellectus divini. Minor probatur: nam ratio sub qua intellectus divini, est veritas divina: hæc autem ad ens divinum consequitur, sicut veritas creata sequitur ad ens creatum: Ergo ratio formalis sub qua intellectus divini, non convertitur cum essentia ut distincta ab attributis, sed cum ente divino transcendenti.

123. Respondeo distinguendo Majorem: Debet esse commune communitate rationis, nego: Communitate reali, aut virtuali, concedo. Similiter distinguo Minorem: Essentia divina, ut ab attributis & relationibus virtualiter distincta, non est communis omni objecto materiali divini intellectus; communitate rationis, concedo: communitate reali, aut virtuali, nego.

Explicatur: Cum intellectus divinus sit in summo actualitatis & perfectionis intra lineam intellectus, oportet ei assignare perfectissimam objecti communitatem: communitatem autem realem, quæ gaudet divina essentia respectu perfectionum divinarum, & virtualis quam habet per ordinem ad creaturas, perfectior est communitate rationis, quæ convenit enti divino: nam commune per rationem, aliquantulum est in potentia comparatur ad inferiora, & ut divisibile in illa; & ideo commune per rationem, est proportionatum objectum intellectus creati, non autem intellectus divini. Hanc subtilem & acutam doctrinam tradit & exponit Ferrarientis i. contra Gent. cap. 14. ad finem, ex qua patet responso ad confirmationem: concessa enim Majori, neganda est Minor: nam ratio formalis sub qua objectiva intellectus divini, non est veritas communis, communitate rationis omni formalitati divinæ, sed veritas illis communis, reali & virtuali communitate, ob rationem jam assignatam: hæc autem non cum ente divino ut sic, sed cum divina essentia convertitur.

124. Objicies secundò: Divina attributa pertinent ad objectum formale specificativum, & terminativum divinæ scientiæ: Ergo & divini intellectus. Consequentia patet, tum ex paritate rationis, tum quia repugnat, quòd ratio formalis alicujus habitus, magis se extendat quàm ratio formalis potentie. Antecedens verò probatur: cum enim scientia in Deo virtualiter distinguatur à lumine primorum principiorum, habet obje-

Actum formale virtualiter ab illa diversum: unde cum lumen primorum principiorum divinam essentiam tanquam objectum formale respiciat, scientia debet circa divina attributa, tanquam circa objectum formale versari.

Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem dicendum est, objectum formale specificativum & terminativum divinæ scientiæ, esse essentiam divinam, ut habet rationem causæ respectu creaturarum, & rationis à priori respectu atributorum: eadem verò essentia, ut immediatè in se cognoscibilis, seu ut habet rationem primi veri, primique intelligibilis, specificat lumen primorum principiorum, ut in Tractatu de conscientia Dei latius exponemus. Disp. 1. art. 2. §. 2. 125.

B Objicies tertio: Objectum formale terminativum intellectus divini est aliquid supernaturale; Sed Deus ut unus non est supernaturalis, cum ratione naturali cognoscatur à nobis, bene tamen ut trinus, quæ ratione naturalem nostram cognitionem excedit: Ergo Deus, ut trinus, est objectum formale terminativum intellectus divini, & consequenter relationes ab ejus objecto terminativo excludendæ non sunt.

Respondeo negando Minorem: Deus enim non solum ut trinus, sed etiam ut unus, supernaturalis est entitativè, in omnium Theologorum sententia. Nec obstat à nobis ratione naturali cognosci quoad an est, mediatè, & abstractivè: nam hoc solum convincit, Deum ut unum non esse supernaturalem in ratione cognoscibilis abstractivè, & quoad an est; quod libenter fatemur, non autem quòd entitativè supernaturalis non sit: aliàs non solum à posteriori, & quoad an est, posset Deus ut unus, à nobis viribus naturæ cognosci, sed etiam quidditativè, imò & posset pro ut unus, naturaliter intuitivè videri, quod communi Theologorum sententiæ repugnat. Ratio autem cur ut unus sit supernaturalis entitativè, non autem in ratione cognoscibilis, cognitione mediata & abstractiva: ut Trinus verò utroque modo supernaturalis sit, est quia ut unus cum effectibus naturæ connectitur, secus verò ut trinus, ut docent Theologi in Tractatu de Trinitate. 72.

D Objicies ultimo: Attributa & relationes non sunt objectum materiale & secundarium divinæ intellectiois, sicut creatura: Ergo pertinent ad ejus objectum formale & primum. Consequentia manifesta videtur, ex eo quòd inter objectum formale & materiale, primum & secundarium, nullum aliud mediet, ad quod attributa & relationes pertinere possint.

Respondeo attributa & relationes, neque esse objectum primum, neque propriè secundarium intellectus divini; sed veluti modos objecti primarii & specificativi, aut objecta materialia, transcendentaliter & intimè in se includentia ipsum objectum formale & primum: pro cuius intelligentia. 73.

Notandum est ex Ferrarientis i. cont. Gentes c. 48. objectum alicujus potentie tripliciter posse ad illam comparari. Primum ut sit ratio quæ specificativa illius, & per se primò ab illa inspecta: sicut sonus est objectum per se primum & specificativum auditus: color & lucidum visus. Secundò potest comparari ad illam, ut aliquid mere materiale, quod percipiatur beneficio alterius extrinseci & distincti habentis aliquam connexionem cum ipso: sic creaturæ sunt objecta secundaria & materialia quæ cognoscuntur in essentia divina; sic ens rationis est objectum materiale

teriale intellectus creati, & proximus virtutis charitatis. Tertio potest dari aliquod objectum, quod non sit ita primarium, sicut per se specificativum, nec ita secundarium, sicut merè materiale, sed medio modo se habens inter hæc: ita ut non quidem per se primo inspiciatur, sicut specificativum, sed ratione alterius, quod tamen non sit distinctum & extrinsecum, sed intrinsecè in eo imbitum & inclusum. Sic sonus ut acutus, non percipitur per se primo ab auditu, sed quodammodo secundario, ut est aliquid identificatum cum sono, qui est ratio per se inspecta ab auditu. Et hoc medio modo se habent relationes & attributa respectu intellectus divinæ: sunt enim intelligibilia per essentiam, ut in ipsis intimè & transcendentaliter imbitam: quare licet illa non pertineant ad objectum formale & primarium divinæ intellectus, sunt tamen quidam veluti modi intrinseci objecti formalis & primarii, qui necessariò debent attingi ab ipsa, ut est comprehensiva & intuitiva.

DISPUTATIO III.

De attributis divinis in communi.

Consideratà naturà & quidditate Dei, consequens est ut ejus proprietates & affectiones, quæ *Attributa divinæ*, à Theologis appelluntur, contemplerur; & priùs de illis in communi, postea in particulari differamus.

ARTICULUS I.

Quid & quæplex sit attributum divinum?

Dico primò: Attributum rectè dicitur, ratio seu forma quædam absoluta, in specie atoma constituta, formaliter & necessariò in Deo existens, quæ ex modo nostro concipiendi, ad essentiam divinam, per modum veluti passionis, & proprietatis ejus, consequitur. Ita communiter docent Theologi, ex Damasceno libro 1. de Fide, cap. 12.

Explicatur hæc definitio. Primò dicitur, quòd attributum debet esse forma quædam absoluta, ut per hoc distinguatur à relationibus divinis, quæ rationem attributi non habent, cum non sint tribus personis communes, sicut debet esse attributum, quod est quædam essentia divinæ proprietatis. Secundo dicitur, quòd debet esse in specie atoma constitutum, ut per hoc distinguatur à rationibus inadæquatis attributorum, quæ propriè attributum non sunt. Additur quòd debet in Deo formaliter existere, ut per hoc differat, tum à perfectionibus secundum quid creaturarum, quæ non sunt formaliter, sed tantum eminenter in Deo; tum à quibusdam denominationibus intrinsecis, quibus Deus extrinsecè denominatur creator, gubernator, provisor, &c. Dicitur etiam, illud esse necessariò in Deo existens, ut per hoc ab actibus liberis distinguatur. Tandem additur, quòd debet essentiam divinam, per modum proprietatis consequi, quia divina attributa ad constitutum naturæ & quidditatis divinæ non pertinent, ut constat ex præcedenti disputatione, sed eam ve-

luti modificant, & ad aliam lineam trahunt, & tanquam proprietates ad eam virtualiter consequuntur.

Dico secundò: Divina attributa esse virtualiter & eminenter plura.

Probatum primò: Nam Sapientia 7. Spiritus Divina Sapientia dicitur *Unicus & multiplex*: unicus propter summam ejus simplicitatem, multiplex verò ob virtuales distinctionem, & pluralitatem eorum quæ in eo sunt, ut exponit D. Augustinus Epist. 102. Legitur (inquit) *Spiritus Sapientia multiplex*, sed rectè dicitur etiam *simplex*: multiplex enim, quoniam multa sunt quæ habet, simplex autem quoniam non aliud quàm quod habet, est. Hæc est etiam ratio cur Hebræi attributa divina vocant *ספירות* *Sephiroth*, teste Rabbi Moyses in commentariis suis ad cap. 1. libri Jetera: *Abraham* (inquit) *Pater noster vocavit attributa Sephiroth, quasi Saphiros, ad significandum, quemadmodum saphirus omnes colores recipit: sic Deo omnes formas, benedictiones, & manationes quæ tribui: ita tamen ut hæc omnia summam Dei benedicti unitatè prædicent.*

Probatum secundò: Quamvis attributa divina non sint actu plures res, nec plures rationes formales, sed una omninò simplex (ut ostendimus articulo sequenti) hæc tamen præstat totum quòd præstarent plures, si essent actu distincta; ad eum modum quo virtus Solis, quamvis non sit formaliter calor, præstat omnia quæ præstaret calor ipse, seclusis imperfectionibus: Ergo sicut virtus Solis eminenter calor, vel calorem habere dicitur; ita divina attributa, virtualiter & eminenter plura, & distincta dicuntur.

Confirmatur: Pluralitas & multiplicitas sequitur ad distinctionem: Ergo sicut ad distinctionem realem perfectionum quæ sunt in rebus creatis, sequitur realis earum pluralitas; ita & ad virtuales distinctionem divinarum attributorum sequitur virtualis illorum multiplicitas. Hoc præmissis, breviter hic exponendæ sunt variae divinarum attributorum partitiones, à Theologis assignati solite.

Attributa igitur quædam sunt positiva, ut esse bonum, justum, sapientem. Quædam negativa, ut esse incorporeum, infinitum, immutabilem, invisibilem, incomprehensibilem, ineffabilem, &c. Item aliqua sunt absoluta, quæ nullum important respectum ad creaturas, ut esse simplicem, unum, perfectum, &c. Quædam respectiva, quæ sine ordine ad creaturas intelligi nequeunt, ut omnipotentia, providentia, justitia, misericordia, &c. Præterea quædam sunt quæ pertinent ad substantiam & esse Dei: ut simplicitas, perfectio, bonitas, infinitas, & alia quæ sequenti disputatione exponemus: quædam verò spectant ad operationem, ut intellectus, voluntas, omnipotentia, scientia, amor, justitia, & misericordia, de quibus tractatu 3. & 4. differemus.

ARTICULUS II.

An attributa divina, tam ab essentia Dei, quàm inter se, formaliter ex natura rei distinguantur?

§. I.

Propositum status difficultatis.

Suppono primò tanquam certum de fide, divina attributa, nec ab essentia, nec inter se realiter